

Маккада нозил бўлган. 111 оятдан иборат.

Уламоларимизнинг таъкидлашларича, бу сураи карима Худ сурасидан кейин нозил бўлган.

Худ сураси кандай огир вазиятда, Ислом ва мусулмонлар учун нақадар нозик, хассос ва кийин пайтда нозил бўлганини кўриб ўтдик. Мушрикларнинг Пайгамбар соллаллоху алайхи васалламга ва у кишига эргашган оз сонли мусулмонларга тазйиклари ниҳоятда кучайган бир пайт эди. Пайгамбар соллаллоху алайхи васалламга энг яқин ва суйанчик бўлиб турган зотлар Абу Толиб ва Биби Хадича онамиз бирин-кетин вафот этиб, бандалардан келаётган сўнги кўмаклар ҳам битган, мусибат ортидан мусибат келаверган, ўша йил мусулмонлар учун «хафалик йили»га айланган бир пайт.

Мусулмонларнинг нажот истаб, Аллохнинг Ўзига илтижо қилишдан бошқа чораси қолмаган пайт. Пайгамбар соллаллоху алайхи васаллам ҳам, кийноқда сиқилиб қолган мусулмонлар ҳам бир огиз бўлса-да, далдага мухтож пайт. Ана шу ҳолатда хақиқий ёрдамчи бўлмиш Аллох таолонинг Ўзидан далда келди. Пайгамбар соллаллоху алайхи васалламга ва мўмин-мусулмонларга бундан-да каттиқроқ мусибатларга йўлиққан, синовларнинг ҳар турлисига учраган бир банданинг – Пайгамбар Юсуф алайхиссаломнинг қиссалари келди. Бу қисса Пайгамбар соллаллоху алайхи васалламга ҳам, мусулмонларга ҳам улкан тасалли ва буюқ дарс эди.

Шу билан бирга, бошқа маккий суралар каби бу сура ҳам ақийда масалалари, Аллохнинг қудрати, Ислом даъвати хақида сўз юритади, иймон йўлида тинмай ҳаракат қилиш, бу йўлдаги турли тўсиқларга бардош бериш лозимлиги ва бошқа масалалар қисса давомида муолажа қилинади.

Юсуф сураси битта қиссани аввалидан охиригача, бошқа нарсаларни аралаштирмай ҳикоя қилган ягона сурадир. Юсуф алайхиссаломнинг исмлари бу сурадан бошқа яна бир жойда зикр қилинади, ҳолос. Бу сураи каримада бошқаларидан фарқли ўлароқ, кўпроқ оилавий муносабатлардаги салбий ўринларга, ҳукмрон доиралар ичидаги ихтилофларга, уларнинг атрофидагиларнинг ҳолатларига эътибор берилган. Диний-маънавий тарбия бўлмагани тўғриси бой-зодагон оилаларнинг баъзи аъзолари «тўқликка шўхлик» қилишларидан намуналар келтирилган.

Улуг пайгамбарлар – Иброҳим, Исҳоқ ва Яъқуб алайхиссаломларнинг сулоласи бўлмиш ёш ва гўзал йигит Юсуф ўз акаларининг фитнасига учрайди. Акалари уни оталари Яъқуб алайхиссаломдан қизганиб, йўқотмокчи бўладилар, маслаҳатлашиб, Юсуфни қудуққа ташлайдилар ва оталарига келиб: «Биз мусобақа қилиб, ўйнаб кетиб қолибмиз, Юсуфни бўри еб қўйибди», дейдилар. Юсуф эса ночор ҳолда қудуқда ўтирибди. Лекин у келажакда эришадиган олий мартабалари учун синов қунларини ўтамокда, баъзи тажрибаларни бошидан кечирмокда, ҳолос. Ҳамма ишни ҳикмат ила қиладиган Аллох уни қутқазди йўлини ҳам Ўзи яхши билади. Ана, йўловчилар сув олиб келиш учун сувчиларини қудуқ томон йўлладилар. Биттаси челагини сувга ташламокчи эди, қараса, қудуқ ичида чиройли бир йигит ўтирибди. Уни қудуқдан чиқариб олишди ва қул қилиб сотишди. Ҳа, улкан пайгамбарларнинг фарзанди аржуманини, бўлажак Пайгамбарни қул қилиб сотишди. Баҳосига унча қизиқишмади ҳам. Ё Аллох, бу – нақадар даҳшат!

Лекин ҳақим сифатли Зот ҳамма ишни ҳикмат ила амалга оширади. Юсуфнинг ҳозирча кул бўлиб сотилишининг ҳам ҳикмати бор, бу иш келажакда илохий ироданинг юзага чиқиши сари бир поғонадир.

Уни сотиб олган одам оддий эмас, Мисрдек катта юртнинг Азиз лақабли бош вазири бўлган бир киши. У одам Юсуфдаги одоб, ахлоқ, олийжаноблик, юқори савиядаги тарбия ва бошқа хуш хулқларни кўриб, ёқтириб қолди. Ахли байтига, бунга яхши қаранглар, эҳтимол, ўғил қилиб олармиз, деб тайинлади. Аллоҳ таоло Ўз тадбири ила Юсуфни қудукдан ва қулликдан қутқариб, Миср Азизининг қасрига, қароргоҳига олиб келди ва уни алоҳида эътиборга сазовор этди. Аммо бу ерда ҳам Юсуфни имтиҳон, ниҳоятда катта синов-фитна қутар эди. Бойлик, айшу ишрат, хою хавас ичида яшаб ўрганган Азизнинг хотини ёш ва гўзал Юсуфга ошиқ бўлиб қолди. Ошиқ бўлганда ҳам ашаддий ошиқ бўлди. Бирдан-бир нияти Юсуфга эришиш бўлиб қолди. Тўқликка шўхлик, деб шуни айтадилар-да. Лекин тарбия кўрган қомил бир эркак бўлиш билан бирга, Роббидан кўрқиб-да ўрнига қўядиган, ҳаромдан ҳазар қиладиган Юсуф бу имтиҳон-синовдан ҳам муваффақиятли ўтди. Азизнинг хотинининг ҳаром хоҳиши амалга ошишига восита бўлмади. Балки ундан, унинг сиймосидаги хиёнатдан, фоҳиша ишдан, ҳаромдан қочди. Лекин бу ҳолда ҳам яна тухматга учради. Яна синов, яна имтиҳон, яна мусибат ва яна қулфат. Уларнинг бу ҳолатлари устига қириб қолган эрини кўриши биланок хотин Юсуфга тухмат тошларини ота бошлади. «У сенинг ахлингга тажовуз қилмоқчи бўлди, уни ҳибсга сол ёки аламли азоб бер!» дея даъво қилди. Лекин даъвони исбот қилиш керак эди. Текшириш жараёнида ашъвий далиллар хотиннинг зиддига, Юсуфнинг фойдасига бўлиб қикди. Эр хотинининг мақр қилганини тушунди. Хотинларнинг мақри зўр эканини яна бир бор англаб етди.

Бўлиб ўтган воқеа ҳақида шаҳар аёллари ўртасида турли мишмишлар тарқалди. Улар Азизнинг хотинини маломат қила бошладилар. Бу мишмишларни эшитган Азизнинг хотини серғап аёллардан қасос олмоқчи бўлди. Уларни зиёфатга чақирди. Ҳаммаларига таом улашиб, қўлларига биттадан пичоқ берди. Юсуфга уларнинг олдига чиқишни буюрди. Юсуф уларнинг ҳузурига чиққанда, меҳмон аёллар унинг хуснига махлиё бўлиб қолишди, таомни қесаман деб қўлларини қесавердилар ва: «Бу башар эмас, малак экан-ку!» дейишди. Юсуфнинг ошиқлари кўпайди. Энди аввалгидан ҳам каттарок балога, синовга, имтиҳонга йўлиқди. Охири Аллоҳ ҳаром қилган йўлга юришдан қўра ҳибсда ўтиришни афзал кўрди. Қамок ҳам унинг учун синов, имтиҳон ва келажакка тайёргарлик босқичи бўлди. У ерда ҳам Аллоҳнинг динига даъват қилишни давом эттирди. Қамокдагилар унинг фазли, илми, ахлоқ-одобини кўриб, ундан хатто тушларининг таъбирини сўрайдиган бўлдилар. Аллоҳ берган илм асосида тушга таъбир айтар экан, Юсуф даъват ишларини ҳам олиб борди. Ва келажакда бўладиган ишлар эҳтиётини қилиб, нажот топиб, чиқиши умид этилган кишига гап тайинлади. Бир қанча муддат ўтиб, худди қутганидек бўлиб қикди. Қамокдан туши ўнгидан қелиб қикқан одам подшоҳнинг тушини таъбир қилиш қийинлашиб қолганда Юсуф эсига тушди ва подшоҳга уни эслатди. Қамокдан қикқан Юсуфнинг таъбири, илми, тадбиркорлиги подшоҳга ёқиб қолди ва уни ўзига вазир қилиб олди.

Асосий имтиҳон ва синов энди бошланди. Ўлдириш учун қудукка ташланган, кул қилиб сотилган, тухматга учраб қамалган Юсуф алайҳиссалом Мисрдек катта юртга вазир бўлди. Вазир бўлганда ҳам энг қийин вақтда – бир неча йил очарчилик ҳукм суриб, одамларни озик-овқат билан таъминлаш оғирлашган ва бошқа нозик ишларни амалга ошириш зарурати тугилган вақтда бўлди.

Очарчилик факатгина Мисрга кирмаган эди. Бошка юртларда, жумладан, Юсуф алайхиссаломнинг она юртларида ҳам ўз хукмини ўтказарди. Шунинг учун ҳам Юсуф алайхиссаломнинг акалари Мисрдаги муваффакиятли иктисодий ҳолатдан хабар топиб, нажот излаб келдилар. Вазирга тахсинлар айтиб, ёрдам сўрашди. Лекин улар бу вазир ўзлари бир пайтлар кудукка ташлаган укалари Юсуф эканини билмадилар. Юсуф алайхиссалом эса уларни дарҳол таниди ва яхши муомалада бўлди. Янаги сафар келишларида уйда қолган укаларини ҳам бирга олиб келсалар, бир туя кўшимча озик-овқат олиб кетишлари мумкинлигини айтди. Акалари қайтиб бориб, оталари Яъқуб алайхиссаломга бўлган ходисаларни гапириб бердилар ва кичик укаларини келгуси сафар кўшиб беришини сўрадилар. Аммо фарзанд доғи ҳамон қалбини ўртаётган ота, Юсуфни сизга ишониб топшириб панд еганман, энди укасини ҳам сўрайсизларми, деди. Узок тортишувлардан кейин аҳду паймон олиб, кичик ўглини ҳам акаларига кўшиб берди. Миср вазири Юсуф алайхиссалом тадбир ишлатиб, укасини ўзи билан бирга олиб қолди. Яъқуб алайхиссаломнинг дардига дард кўшилди. Лекин бу вақтинчалик эди. Олдиндаги катта хурсанчиликка «дебоча» эди.

Нихоят Юсуф алайхиссалом ўзининг ким эканлигини ошкор қилди. Акаларига ота-оналарини ҳам олиб келишни тайинлади. Шундай бўлди ҳам. Хаммалари – ота-она ва ўн бир ўғил Миср вазири Юсуф алайхиссалом хузурига кириб, эхтиромларини билдирдилар. У зотнинг ёшлиқда қўрган тушлари ўнгидан келди.

Киссанинг сўнгида Пайгамбаримиз соллаллоху алайхи васалламга хитоб қилинади. Юсуф алайхиссалом киссасининг мухтасар баёни шундан иборат. Бу киссада хаёлий гаплар йўқ, лирик чекинишлар ҳам, ўқувчиларни кизиктириш учун тўқилган ёлгонлар ҳам йўқ. Бу – Аллохнинг вахий қилиб юборган Куръони. Бу киссани ўқиш ҳам, эшитиш ҳам ибодат. Бошидан охиригача ибрат, ваъз-насихат. Келинг, биргаликда Куръони Каримда бу кисса қандай хикоя қилинганини ўрганиб чиқайлик.

БИСМИЛЛАХИР РОХМАНИР РОХИЙМ

□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□

1. Алиф. Лом. Ро. Ушбулар очик-ойдин китобнинг оятларидир.

Алиф, лом, ро каби ўзингизга таниш харфлардан таркиб топган оятлар жамланиб, ушбу очик-ойдин китобни вужудга келтиргандир. Бу китоб харфларининг инсонга ёт бўлган жойи йўқ. Улар араб тилининг ёзув белгилари. Аллох таоло китобини шу харфлар ила араб тилида нозил қилишни ирода этди.

□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□

2. Биз уни арабий Куръон этиб нозил килдик, шоядки, акл ишлатсангиз.

Ха, ул китоб, оятлари ўша ўзингиз билган харфлардан ташкил топган китоб арабий, яъни араб тилидаги Куръондир. Уни Аллох таоло нозил килди.

«шоядки, акл ишлатсангиз».

Шоядки, акл юритиб, бундай мўъжизакор китобни факат Аллох таолонинг Ўзигина келтира олиши мумкинлигини англаб етсангиз.

Кейинги оятдан гап асосий мавзуга кўчади, ушбу сура гўзал киссадан иборат экани хакида сўз очилади:

Эй Пайгамбари охир замон!

□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□

3. Биз сенга ушбу Куръонда вахий килган нарсамиз ила энг гўзал киссани хикоя килурмиз. Агарчи ундан олдин сен бундан беҳабарлардан бўлсанг хам.

Яъни Куръон деб номланган илохий китобимизни вахий ила нозил этиш жараёнида энг гўзал киссани хам сенга айтиб берамиз. Сен кавминг ичида ўқиш-ёзишни ўрганмаган, бунака киссалардан хабарсиз кишилардан бири эдинг. Энди эса Аллохнинг инояти ила булардан хабардор бўласан ва уларни халкка етказасан.

Шундан сўнг бевосита Юсуф алайхиссаломнинг киссаси бошланади. Юсуф алайхиссалом кўрган тушини отаси Яъкуб алайхиссаломга сўзлаб бераётганини тасвирлаш билан киссага кирилади:

Эй Пайгамбар!

□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□

4. Юсуф отасига: «Эй отажоним, мен ўн битта юлдузни хам куёш ва ойни кўрдим, уларнинг менга сажда килаётганларини кўрдим», деганини эсла.

Бу тушни кўрганда Юсуф алайхиссалом ёш бола эди. Одатда ёш болалар бунчалар аник ва башоратли туш кўрмайдилар. Яъкуб алайхиссалом кичик ўгли Юсуфдан кўрган тушини эшитиб, шу гаплар хаёлидан ўтди. Бу туш улуг келажакдан башорат эканини англади.

Аммо бу башоратдан хамма хам хурсанд бўлавермаслигини, жумладан, Юсуфнинг ўгай акалари рашк килишлари мумкинлигини хисобга олиб, мушфик оталарга хос эхтиёткорлик билан у киши ўгиллари Юсуфга:

□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□ □□□□□□ □□□ □□□□□□
□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□

5. У: «Эй ўгилчам, тушингни акаларингга айтмагин. Яна улар сенга бирор хийла килмасинлар. Албатта, шайтон инсонга очик-ойдин душмандир.

Яъни сенинг тушингни эшитсалар, рашклари келиб, уларни шайтон йўлдан уриб кўймасин ва бирон макр-хийла ишлатиб, сенга зарар етказмасинлар.

Сўнгра Яъкуб алайхиссалом сўзларида давом этиб, яна куйидагиларни айтди:

□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□
□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□
□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□

6. Шундай килиб, Роббинг сени танлаб олади, сенга тушларнинг таъбирини ўргатади ва сенга ва Яъкуб ахлига, худди оталаринг Иброхим ва Исхокка батамом килганидек, Ўз неъматини батамом килиб беради. Албатта, Роббинг билгувчи ва хикматли Зотдир», деди.

Аллохнинг Пайгамбари бўлмиш Яъкуб алайхиссалом ўгли Юсуф кўрган тушни ана шундай таъбир килган эди. Бу туш Юсуфнинг келажакда боболари Иброхим ва Исхок алайхимуссаломлар каби Пайгамбар бўлишидан дарак берар эди. Пайгамбар бўлгунча эса Аллох таоло унга тушларнинг таъбирини ўргатади. Бу неъматлар факат Юсуфнинг ўзигагина эмас, Яъкуб Пайгамбар алайхиссаломнинг бошка фарзандларига ҳам берилишига башорат бор эди.

Аллох таоло бу ишларни Ўз илми ва хикмати ила амалга оширади.

□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□ □□□□□ □□□□□□

7. Батахкик, Юсуф ва унинг ога-иниларида сўровчилар учун оят-ибратлар бор эди.

Яъни Юсуф ва унинг ака-укалари киссасида ажойиб ибратли аломат-белгилар жуда хам кўпдир. Ким сўраса, эътибор берса, диккат билан ўрганса, кераклигича ваъз-насихат, ибрат ва ўрнат олади.

Энди кисса воқеалари ривожлана бошлайди.

Юсуфнинг акалари (улар ўн киши бўлиб, оналари бошка эди), отамиз биздан кўра
укамиз Юсуф ва унинг ота-она бир, тугишган укаси икковини яхши кўради, аслида
улардан кўра бизга кўпроқ эътибор бериши керак эди, отамиз бу ишда адашмоқда,
дедилар. Юсуф ва унинг укасига рашк қилиб, Аллохнинг Пайгамбари бўлмиш оталари
Яъқуб алайхиссалом тухмат қилдилар, у зотга залолатни муносиб кўрдилар. Ўзаро
шивир-шивир шу даражага бориб етиб, оталарини адашувда, адашув бўлганда ҳам
очик-ойдин адашувда, деб ҳукм чиқардилар. Сўнгра яна-да каттарок ишга журъат
қилдилар:

8. Ўшанда улар: «Албатта, Юсуф ва унинг укаси отамизга биздан кўра махбуброқлар, холбуки, биз кўпчиликмиз. Албатта, отамиз очик-ойдин адашувдадир.

Юсуфнинг акалари (улар ўн киши бўлиб, оналари бошка эди), отамиз биздан кўра
укамиз Юсуф ва унинг ота-она бир, тугишган укаси икковини яхши кўради, аслида
улардан кўра бизга кўпроқ эътибор бериши керак эди, отамиз бу ишда адашмоқда,
дедилар. Юсуф ва унинг укасига рашк қилиб, Аллохнинг Пайгамбари бўлмиш оталари
Яъқуб алайхиссалом тухмат қилдилар, у зотга залолатни муносиб кўрдилар. Ўзаро
шивир-шивир шу даражага бориб етиб, оталарини адашувда, адашув бўлганда ҳам
очик-ойдин адашувда, деб ҳукм чиқардилар. Сўнгра яна-да каттарок ишга журъат
қилдилар:

Юсуфнинг акалари (улар ўн киши бўлиб, оналари бошка эди), отамиз биздан кўра
укамиз Юсуф ва унинг ота-она бир, тугишган укаси икковини яхши кўради, аслида
улардан кўра бизга кўпроқ эътибор бериши керак эди, отамиз бу ишда адашмоқда,
дедилар. Юсуф ва унинг укасига рашк қилиб, Аллохнинг Пайгамбари бўлмиш оталари
Яъқуб алайхиссалом тухмат қилдилар, у зотга залолатни муносиб кўрдилар. Ўзаро
шивир-шивир шу даражага бориб етиб, оталарини адашувда, адашув бўлганда ҳам
очик-ойдин адашувда, деб ҳукм чиқардилар. Сўнгра яна-да каттарок ишга журъат
қилдилар:

9. Юсуфни ўлдиришлар ёки узок ерга олиб бориб ташланглар, шунда отангизнинг юзи сизга холи қолади. Бундан кейин солих кавмдан бўлиб оласизлар», дедилар.

Бу уларнинг ўзаро маслаҳатлари эди. Улар нима қилиб бўлса ҳам, Юсуфни йўқотиб,
оталари фақат ўзларига эътибор бериши учун ҳаракатга тушиб қолдилар. Шайтон
васвасага солганда шундай бўлади. Хар қандай гуноҳни ҳам тап тортмай қилаверишга
чорлайди. Шу ишни қилмасанг бўлмас, қилавер, ҳеч гап бўлмайди, жуда бўлмаса,
тавба-тазарруъ қилиб, яна аҳли солихлардан бўлиб олаверасан, деб қизиктиради.
Аслида эса тавба бунақа бўлмайди. Тавба – билмасдан, жохиллик билан содир этган
гуноҳига надомат чекиш ва Аллохдан кечирешни ўтириб сўраш ҳамда бу гуноҳдан тўла
чекиниб, зинҳор унга бошка қайтмасликдир. Аммо ўтириб олиб, маслаҳатлашиб, ишнинг
гуноҳлигини билиб туриб, сўнг тавба этсам, яна аҳли солихлардан бўлиб қолавераман,
дейиш, масихийларда бўлгани каби, черковга бориб, келажакда бир гуноҳ иш қилмоқчи
эканини эътироф этиб, ўша гуноҳни ювиш учун пул тўлаб, «мағфират чиптаси» сотиб
олишнинг бир тури, холос. Юсуфнинг акалари ҳам шайтон васвасасига учиб, худди
шунга ўхшаш амал қилмоқчи бўлишди.

Лекин ичларидан қайси биринингдир виждони бу қабилликни кўтара олмади. Машъум
фикр унга оғир кели, шунинг учун гуноҳдан узокроқ бир тақлиф қиритиб:

Юсуфнинг акалари (улар ўн киши бўлиб, оналари бошка эди), отамиз биздан кўра
укамиз Юсуф ва унинг ота-она бир, тугишган укаси икковини яхши кўради, аслида
улардан кўра бизга кўпроқ эътибор бериши керак эди, отамиз бу ишда адашмоқда,
дедилар. Юсуф ва унинг укасига рашк қилиб, Аллохнинг Пайгамбари бўлмиш оталари
Яъқуб алайхиссалом тухмат қилдилар, у зотга залолатни муносиб кўрдилар. Ўзаро
шивир-шивир шу даражага бориб етиб, оталарини адашувда, адашув бўлганда ҳам
очик-ойдин адашувда, деб ҳукм чиқардилар. Сўнгра яна-да каттарок ишга журъат
қилдилар:

10. Улардан бир сўзловчи: «Юсуфни ўлдирманглар. Агар бирон иш килмокчи бўлсангиз, уни кудукнинг каърига ташланглар, баъзи йўловчилар олиб кетади», деди.

Ана ўшанда Юсуфдан кутуласизлар, отангизнинг юзи сизга холи колади. Гапнинг маъносидан, сўзловчи бу ишга кўшилмокчи эмас-у, лекин кўпчиликнинг райига карши чика олмаётганга ўхшайди. Аввало, уларни Юсуфни ўлдиришдан кайтариши, колаверса, «агар бирон иш киладиган бўлсак», демасдан, «бирон иш киладиган бўлсангиз», дейиши хам унинг кимлигини кўрсатиб турибди. Акалар гапни бир жойга кўйиб, режани амалга ошириш учун харакатга тушдилар. Бориб оталарини аврай бошладилар.

□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□ □□ □□□□ □□□ □□□□□□□□ □□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□

11. Улар: «Эй отамиз, сен нега Юсуфни бизга ишонмайсан? Холбуки, биз унга ихлос килувчилармиз.

□□□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□

12. Эртага уни биз билан юбор, еб-ичиб, ўйнаб келадир. Албатта, биз уни мухофаза килувчилармиз», дедилар.

Жуда усталик билан айтилган гаплар. Аввал оталарига бир оз хужум килиб, у кишини ўзларига ишонмасликда айблаб: «Эй отамиз, сен нега Юсуфни бизга ишонмайсан?» дейишмокда. Аслида, уларга ишонмасликдан эмас, Юсуфнинг кичкиналигини эътиборга олиб эhtiёт килаётган бўлишлари мумкин-ку, ахир. Аммо улар оталарининг йўк деб колишларидан чўчиб, баланддан келдилар. Шу билан бирга: «Холбуки, биз унга ихлос килувчилармиз», бизнинг калбимиз мусаффо, унга нисбатан ихлосга тўла, хеч кандай ёмонликни раво кўрмаймиз, деб ўртадан шубхани кўтармокчи бўлдилар. Гапларининг сўнггида Юсуфнинг ўзларига кўшиб беришликни сўраб: «Эртага уни биз билан юбор, еб-ичиб, ўйнаб келди», дедилар. Сўнгра яна шубха бўлмасин, деб изидан: «Албатта, биз уни мухофаза килувчилармиз», дея оркасидан кўшиб кўйдилар. Катта ўгилларидан бу сўзларни эшитган Яъқуб алайхиссалом уларга узр аралаш, раддия килиб:

Юсуфдан ажаб қилиш у киши учун огир эканини хам таъкидладилар. Лекин катта ўғилларини режага айланган максадлари тинч қўймас эди. Энди улар оталарини ўзларини камситишда айблаб бўлса-да, максадга эришмокчи бўлдилар.

13. У: «Уни олиб кетишингиз мени хафа қилади. Сиз ундан гофил колсангиз, уни бўри еб кетишидан кўркаман», деди.

Яъкуб алайхиссалом катта ўғилларига, уни сизларга ишониб, қўшиб юбора олмайман, деган маънодаги сўзни юмшоқрок қилиб айтдилар.

«Сиз ундан гофил колсангиз, уни бўри еб кетишидан кўркаман», деди».

Юсуфдан ажаб қилиш у киши учун огир эканини хам таъкидладилар. Лекин катта ўғилларини режага айланган максадлари тинч қўймас эди. Энди улар оталарини ўзларини камситишда айблаб бўлса-да, максадга эришмокчи бўлдилар.

Юсуфдан ажаб қилиш у киши учун огир эканини хам таъкидладилар. Лекин катта ўғилларини режага айланган максадлари тинч қўймас эди. Энди улар оталарини ўзларини камситишда айблаб бўлса-да, максадга эришмокчи бўлдилар.

14. Улар: «Агар биз кўпчилик бўлиб туриб, уни бўри еб кетса, унда биз зиёнкорлардан эканмиз-да?!» дедилар.

Бу гап оталарига каттик таъсир кўрсатиш учун айтилган эди. Улар, агар биз кўпчилик бўла туриб, биттаю битта укамизни химоя қила олмай, бўрига егизиб юборсак, нима деган одам бўлдик, унда биз зиёнкор, ҳеч нарсага арзимайдиган, индамай бўрига ем бўлиб кетаверадиган одамлар эканмиз-да, демокчи бўлдилар. Бунга ўхшаш гаплар одамга, албатта, каттик таъсир қилади. Яъкуб алайхиссалом хам ноилож қолиб, Юсуфни акаларига қўшиб юбордилар.

Юсуфдан ажаб қилиш у киши учун огир эканини хам таъкидладилар. Лекин катта ўғилларини режага айланган максадлари тинч қўймас эди. Энди улар оталарини ўзларини камситишда айблаб бўлса-да, максадга эришмокчи бўлдилар.

15. Уни олиб кетиб, кудук қаърига ташлашга қарор қилганларида, Биз унга: «Сен, албатта, уларга бу қилмишларининг хабарини берурсан, ўшанда улар сени сезмаслар хам», деб вахий қилдик.

Нихоят, Юсуфнинг акалари ўзларининг машъум ниятларига етдилар. Уни кудук қаърига ташлаш хақидаги қарорларини амалга оширдилар. Кудук қаърида қалби хавфга тўлиб, ўлимини кутиб ўтирган ёш Юсуфга вахий келди:

«Унга: «Сен, албатта, уларга бу қилмишларининг хабарини берурсан, ўшанда улар сени

сезмаслар хам», деб вахий килдик».

Яъни сен хафа бўлма, кўрма хам, вақти-соати келиб, акаларингга ўзингга килган хиёнатларининг хабарини берасан. Ўшанда вазият шу даражада ўзгарган бўладики, акаларинг сени танимайдилар хам.

Аллох таоло бу башоратни кудук ичида бечора холда ўлимини кутиб ўтирган Юсуфга айтмоқда. Кудукда ўлим хавфи остида ўтирган одамнинг бирдан-бир фикри кандай килиб бўлса хам, у ердан кутилиб чиқиш бўлади. Аммо ўзини шу холга солганларга килмишларини айтиб беришини ва ўшанда тажовузкорлар унинг Юсуф эканини хаёлларига хам келтирмасликларини фақат Аллох таологина башорат кила олади. Ўзининг суюкли бандаси, бўлажак Пайгамбари Юсуфнинг кудукка ташланиши хам, аслида, беҳикмат эмас. Балки рўй беражак катта ходисалар ва мартабалар сари бир поғона бўлган, холос. Юсуф ўша холда кудук қаърида колди.

Акалар эса килар ишни килиб кўйиб, уйга равона бўлдилар ва:

□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□

16. Кечкурун йиглаган холларида оталарига келиб:

□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□ □□□□□□
□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□
□□□□□□□□□□

17. «Эй отамиз, биз Юсуфни нарсаларимиз олдига колдириб, ўзимиз кувлашиб кетсак, уни бўри еб кўйибди. Агар ростгўй бўлсак хам, сен бизга ишонмассан», дедилар.

Ундай бемаза ишларни киладиган хар бир шахс, ўз килмишларини яшириш учун дастлаб айюханнос солади. Шу одат бўйича улар хам оталарига ўзлари тўкиб кўйган ёлгонни ишлатдилар. Хийла килишда оталарининг уларга хадиксираб айтган гапидан фойдаландилар. Яъкуб алайхиссалом: «Сиз ундан гофил колсангиз, уни бўри еб кетишидан кўрмаман», деган эдилар. Улар бу холлари билан, биз ёшлик килибмиз, сенинг гапингга кирсак бўлар экан, худди айтганингдек бўлди, биз ўйинга берилиб, гофил колибмиз, Юсуфни бўри еб кетибди, дейишмоқчи бўлишди ва бу гапнинг оркасидан:

«Агар ростгўй бўлсак хам, сен бизга ишонмассан», дедилар».

Бу хам киларини килиб кўйиб, бахона ахтарганларнинг услубларидан биридир.

□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□
 □□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□

18. Ва унинг ёлгон конга бўялган кўйлагини келтирдилар. У: «Йўк! Сизга хавойи нафсингиз бирор ишни зийнатлаб кўрсатибди. Энди чиройли сабр(дан бошка чорам йўк). Сиз васф килаётган нарсада ёрдам сўраладиган зот ёлгиз Аллохнинг Ўзи», деди.

Ўгиллар оталарини ишонтириш максидида ашёвий далил, деб Юсуфнинг кўйлагини ёлгондан конга бўяб олиб келишди. Аммо Аллохнинг Пайгамбари Яъқуб алайхиссалом гап нимада эканини тушундилар. Юсуфни бўри емагани ҳам у кишига аён бўлди.

«У: «Йўк! Сизга хавойи нафсингиз бирор ишни зийнатлаб кўрсатибди», деди».

Йўк! Юсуфни бўри еб кетибди, деган гапларингиз ёлгон. Сизлар бошка иш қилгансизлар. Ўша ишни сизга хавойи нафсингиз зийнатлаб кўрсатган, дедилар.

Сўнгра:

«Энди чиройли сабр(дан бошка чорам йўк)».

Яъни жигаргўшам, кичкинтойим Юсуфдан айрилиш мен учун катта мусибат, бу мусибатга сабр киламан, холос. Сабр қилганда ҳам чидамсизлик, дод-вой ва турли номуносиб холлар билан эмас, балки чиройли йўсинда сабр киламан, дедилар.

Сўнгра бундай пайтларда ёрдам сўраладиган манбани ҳам эслатдилар:

«Сиз васф килаётган нарсада ёрдам сўраладиган зот ёлгиз Аллохнинг Ўзи».

Яъни сиз менга сифатлаб бераётган ходисада – Юсуфнинг йўқолишида менга ягона Аллохдан бошка ҳеч ким ёрдам қила олмайди. Шунинг учун Унинг Ўзидангина ёрдам сўрайман.

Улар шундай туриб турсин. Энди кудук қаърида қолган Юсуфдан хабар эшитайлик:

□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□
 □□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□

19. Ва йўловчилар келиб (кудукка) сувчиларини юбордилар. Бас, у челагини ташлади ва: «Суюнчи беринглар! Бу – бола-ку!», деди. Уни тижорат моли сифатида яшириб кўйдилар. Зотан, Аллох уларнинг нима килаётганларини билгувчи Зотдир.

Йўловчи савдо қарвони дам олиш учун Юсуф ташланган кудукка яқин жойга кўнди. Улар сувчиларини кудукдан сув олиб келиш учун юбордилар. Биттаси кудукка челақ ташлади. Юсуфни кўриб, қувониб кетди:

«Суюнчи беринглар! Бу – бола-ку!», деди».

Қарашса, ростданам хусн-чиройда тенги йўк бир ёш бола. Савдогарнинг кўнгли доим тижоратда бўлади. Нимани кўрса, тижоратга кўйишни ўйлайди. Дархол Юсуфни ҳам савдога кўйишга, сотиб фойда олишга қарор қилдилар. Ерли аҳоли кўриб, болани таниб, биздан олиб кўймасин, дея уни яшириб кўйдилар. Аммо:

«Зотан, Аллох уларнинг нима килаётганларини билгувчи Зотдир».

Бечоралар ожиз фикрлари билан яширинча иш юритмокчи бўладилар. Бандадан яшириш мумкиндир. Аммо Аллохдан яшириб бўлмаиди.

□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□□□

20. Ва уни арзон бахога, санокли дирхамларга сотдилар. Улар унга кизикмаган эдилар.

Чунки килмишлари фош бўлишидан кўркдилар. Юсуфнинг хур инсон эканлиги, наслининг канакалиги ошкор бўлиб колса, бошларига нималар келишини яхши билардилар. Шунинг учун уни нима килиб бўлса хам, тезрок сотишга харакат килдилар.

□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□ □□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□
□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□ □□□□
□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□□□ □□ □□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□

21. Ва уни Мисрда сотиб олган (одам) ўз хотинига: «Уни яхшилаб жойлаштир, шояд, бизга манфаат берса ёки бола килиб олсак», деди. Мана шундай килиб, унга тушларнинг таъбирини ўргатишимиз учун Юсуфни жойлаштириб кўйдик. Аллох Ўз ишида голибдир. Лекин одамларнинг кўпи билмаслар.

Ушбу оятдан тижоратчилар Юсуфни Мисрга олиб келиб сотганлари маълум бўлмокда. «Ва уни Мисрда сотиб олган (одам) ўз хотинига: «Уни яхшилаб жойлаштир, шояд, бизга манфаат берса ёки бола килиб олсак», деди».

Бу одам Юсуфни кўриши биланок унда яхшилик борлигини, оддий кул эмаслигини англаган кўринади. Бўлмаса, ким хам ўзи сотиб олган кулни яхшилаб жойлаштиришни хотинига буюриб, кул болани фарзанд килиб олишни ният этарди. Аллох таоло хар ишга кодир. Акалари томонидан кудукка ташланган, савдогарлар томонидан кул килиб сотилган, бир иш килишга ихтиёри йўк Юсуф хакида Аллох таоло энди:

«Мана шундай килиб, унга тушларнинг таъбирини ўргатишимиз учун Юсуфни жойлаштириб кўйдик», деб турибди.

Аллохнинг тадбири бўлмаса, карвон каёкда-ю, кудук каърида ўтирган Юсуф каёкда? Карвон тўхтамай, ўтиб кетса хам бўлаверарди. Аммо тўхтади. Сувчисини юборди. У Юсуфни кўрди. Уни сотиб, фойда килишмокчи хам бўлдилар. Беркитиб кўйишмаса, бирорта махаллий одам уни кўриб, Мисрга бормаи колиб кетиши хам мумкин эди. Лекин Аллох уларнинг кўнглига беркитиб кўйишни солди. Уни Мисрда сотиб олган кишининг калбида эса меҳр-шафкат уйготди. Мана шундай килиб, уни энг яхши жойга жойлаштирди. Бу хам келажакда бўладиган улуг ишлар томон бир кадам силжиш эди.

«Аллох Ўз ишида голибдир».
Голиб сифати ила У Зот юкорида айтилганларни килди.
«Лекин одамларнинг кўпи билмаслар».
Жумладан, Юсуфнинг акалари хам билмайдилар.

□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□□□

22. Вояга етган вақтида унга ҳукми ва илми бердик. Гўзал иш қилгувчиларни шундай мукофотлармиз.

Яъни Юсуф вояга етганда унга ҳамма нарсада тўғри ҳукм чиқариш ва илм фазлини бердик. Бу фазл унга гўзал амал қилгани учун берилди. Биз:
«Гўзал иш қилгувчиларни шундай мукофотлармиз».
Юсуф вояга етиб, ҳар бир ишда тўғри ҳукм чиқарадиган соҳиби илм бўлган чоғида яна имтиҳонга учради:

□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□□□
□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□ □□□□□□□□

23. У уйида бўлган аёл ундан нафсини хохлади. Эшикларни беркитиб: «Бу ёкка кел!» деди. У: «Аллох сакласин! Ахир, у жойимни яхшилаб берган хўжам-ку! Албатта, золимлар нажот топмаслар», деди.

Яъни Юсуф тушган уйдаги аёл – уни қарвон эгаларидан сотиб олган кишининг хотини ундан нафсини қондиришини хохлади. У билан фахш иш қилмокчи бўлди.
«Эшикларни беркитиб: «Бу ёкка кел!» деди».
Бу тасарруфотлар хотин Юсуфни жуда хам каттиқ севиб, унга етишишга азму қарор қилганини кўрсатади. Бўлмаса, аёл киши ҳеч қачон уйдаги хизматкор йигитга эшикларни беркитиб туриб, бу ёкка кел, деб очикдан-очик айтмайди. Аммо Юсуф хотин ўйлаган енгилтак йигитлардан эмас. У Аллоҳдан кўрқади, Аллох унга ҳар бир нарсада тўғри ҳукм чиқаришни амр қилган ва илм берган. Ҳар қандай шароитда ҳам ҳаром ишга бормайди.
«У: «Аллох сакласин! Ахир у жойимни яхшилаб берган хўжам-ку! Албатта, золимлар нажот топмаслар», деди».
Яъни бундай ҳаром ишни қилишдан Аллох сакласин, демоқда. Кейин у яхшилиқни унутадиган одам хам эмас. Шунинг учун хам, ахир у, яъни уй эгаси – хотиннинг эри, жойимни яхшилаб берган хўжам-ку, деди. Менга шунча яхшилиқ қилган инсонга хиёнат этиб, хотинининг гапига қириб, фахш иш қиламанми? Агар шундай қиладиган бўлсам,

золимлардан бўламан.

«Албатта, золимлар нажот топмаслар, деди».

Аммо хотиннинг зулм, хиёнат, адолат, риоят, Аллохдан кўрқиш, деган нарсалар билан иши йўк эди.

□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□□□

24. Батахкик, хотин унга интилни. У ҳам, агар Роббининг бурхон-хужжатини кўрмаганида, у(хотин)га интилар эди. Ундан ёмонлик ва фахш ишларни узоклаштириш учун шундай килдик. Албатта, у Бизнинг мухлис бандаларимиздандир.

Юсуф гапга кирмай, унинг таклифини рад этгандан кейин, хотин ниятига етиш учун унга томон интилиб колди. Аслида, бунака пайтларда эркак киши аёлга интилмасмиди? Холбуки, Юсуф эркаклиги комил инсон эди. Унда ҳам бошка эркакларда бўлгани каби майл бор эди. У ҳам аёлга интилиши мумкин эди. Аммо унинг бошкарлардан фаркли жойи – Роббининг бурхон-хужжатини кўрган эди, ўшандай хужжатни кўриб туриб ҳам харом ишга юрганида, хакикий мўмин бўлолмас эди. Агар шу хужжат бўлмаганида, у ҳам хотинга интилган бўларди.

Буларнинг хаммаси Аллохнинг инояти ила бўлмокда.

«Ундан ёмонлик ва фахш ишларни узоклаштириш учун шундай килдик».

Биз килган тадбир туфайли у ёмонлик ва фахш ишлардан, жумладан, у уйда турган аёл хохлаган бузукликдан ҳам узок бўлди. Унга бунчалик ишларни раво кўрганимиз беҳуда эмас.

«Албатта, у Бизнинг мухлис бандаларимиздандир».

Хотин Юсуфга интилиб, у хотиндан кочиби:

□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□
□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□
□□□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□□□

25. Эшик томон чопишди. Хотин унинг кўйлагини оркасидан юлиб олди. Эшик олдида У(хотин)нинг хожасига дуч келишди. У(хотин): «Сенинг ахлингга ёмонлик хохлаганнинг жазоси факатгина камалмок ёки аламли азобдир», деди.

Хотиннинг нафси шу даражага етган эдики, Юсуфга интилибгина колмай, уни кувишга тушди. Юсуф ҳам фохиша ишга умуман бормаслигининг таъкиди сифатида эшик томон кочди. Хотин кочаётган Юсуфнинг кўйлагидан ушлаб тортган эди, кўйлакнинг бир

парчаси кўлида юлиниб колди. Шу пайт кутилмаган иш содир бўлди:

«Эшик олдида у(хотин)нинг хожасига дуч келишди».

Хотиннинг эри келиб колди. Нима килиш керак?

Маккор хотин ўзини йўқотмай, дархол хужумга ўтди:

«Сенинг ахлингга ёмонлик хохлаганнинг жазоси факатгина камалмок ёки аламли азобдир», деди».

Яъни Юсуф менга – сенинг ахлингга ёмон ният билан хамла этди, бузуклик килишни хохлади. Энди унинг жазоси ёки камок, ёки аламли азоб бўлиши керак, деди.

Хотиннинг бу бўхтони каршисида Юсуф хам жим турмади:

□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□
□□□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□

26. У: «Унинг ўзи менинг нафсимни хохлади», деди. У(хотин)нинг ахлидан бир гувоҳ гувоҳлик берди ва: «Агар унинг кўйлаги олд томондан йиртилган бўлса, бас, хотин рост айтибдир, у ёлгончилардандир.

□□□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□

27. Агар унинг кўйлаги орт томондан йиртилган бўлса, бас, хотин ёлгон гапирибдир, у ростгўйлардандир», деди.

Юсуф хотиннинг бўхтонини рад этиб, очикчасига:

«Унинг ўзи менинг нафсимни хохлади», деганидан сўнг ким хак эканини аниклаш заруратга айланди. Бундай холларда бир томоннинг фойдасига, иккинчи томоннинг зарарига хукм чиқариб, хакни изхор килиш учун далил керак бўлади. Худди шу ишга хотиннинг ахлидан бир киши гувоҳлик берди. У гувоҳ ким эканлиги, ёши, қачон келгани, воқеадан қандок хабардор бўлгани айтилмайди. Лекин мухими ва кераги айтилади.

Афтидан, гувоҳ ақл-заковатли ва тадбиркор хамда одил одам бўлса керак, бу ходисадаги бирдан-бир ашёвий далилдан жуда ўринли фойдаланган. У хам бўлса, Юсуф кўйлагининг йиртигидир. Хотин, Юсуф менга хамла қилди, демокда. Юсуф эса йўқ, унинг ўзи менга хамла қилди, деб рад этмоқда. Воқеани ҳеч ким кўрмаган. Факатгина кўйлак йиртилган. Шунга қараб аниклаш мумкин.

Мазкур гувоҳ ҳақамликни худди шу бирдан бир нозик нуктадан чиқарди.

«У(хотин)нинг ахлидан бир гувоҳ гувоҳлик берди ва: «Агар унинг кўйлаги олд томондан йиртилган бўлса, бас, хотин рост айтибди, у ёлгончилардандир».

Агар кўйлак олд томондан йиртилган бўлса, Юсуф хамла қилган, хотин эса химояланиш чогида кўйлакнинг олдидан йиртиб олган бўлади. У холда хотиннинг даъвоси тўғри, Юсуф ёлгончи бўлади.

«Агар унинг кўйлаги орт томондан йиртилган бўлса, бас, хотин ёлгон гапирибди, у ростгўйлардандир», деди».

Агар кўйлак орт томондан йиртилган бўлса, хотин хамла килган бўлади. Хотин кочаётган Юсуфни тутиш учун ортидан ташланиб, кўйлакни йиртган бўлади. У холда хотин ёлгон гапирган, Юсуф эса ростгўй бўлади. Окилона гап, одилона хукм.

□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□
□□□□□□ □□□□□□□□□□

28. Эр унинг кўйлагини орт томонидан йиртилганини кўрган пайтда: «Албатта, бу (иш) сиз хотинларнинг макрингиздир. Албатта, сиз хотинларнинг макри жуда зўрдир», деди.

Эр Юсуфнинг кўйлаги орт томонидан йиртилгани кўргач, хамма нарсани тушунди. Лекин бу ишга оддий каради. Ўзига ўхшаган окбилақларга ўхшаб, хотинига бир нарса демади. Очик-ойдин айбдор бўлиб турган хотинга бир огиз хам гап айтмай, умумий килиб:

«Албатта, бу (иш) сиз хотинларнинг макрингиздир. Албатта, сиз хотинларнинг макри жуда зўрдир.

Худди айбни хамма хотинлар килгандек эди. Худди бу айбни барча хотинлар киладигандек эди. Шу билан ўзини ўзи алдаган окбилақ эр ўзига хиёнат килаётганида устидан чикиб колган хотинига хам бирор огиз гап айтишга ярамади.

Бир оз ўтиб, хиёнатчи хотиннинг окбилақ эри Юсуфга караб:

□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□□□

29. «Эй Юсуф, сен бу ишни унут. Сен, хотин, гунохингга истигфор айт. Албатта, сен хато килгувчилардан бўлдинг», деди.

Айшу ишратга берилган табакалар орасида бунака ходисалар тез-тез учраб туради. Шунинг учун хам эр бу номуссизликка тузукрок чора кўришнинг ўрнига, ёпиглик козонни ёпиглик холида колдиришга харакат килди. Оиласининг айбини очиши мумкин бўлган бирдан-бир шахсга – Юсуфга карата:

«Эй Юсуф, сен бу ишни унут», деди.

Яъни эсингдан чиқариб юбор. Туя кўрдингми, йўк. Ёпиглик козон ёпиглигича колаверсин. Ичкарида нима бўлса, бўлаверсин. Ичкаридаги гап ташқарига чикмаслиги керак.

Лекин Аллохнинг билиши билан ишлари йўк.

Асосий айбдорга – хотинга нима жазо? Ўз ахлидан бўлган шохиднинг олдида фахш

ишга урингани ашёвий далил билан собит бўлган хотинга эр нима жазо белгилайди?
Бунинг жазоси хам ўша зодагон табаканинг ўзига хос:

«Сен, хотин, гунохингга истигфор айт. Албатта, сен хато килгувчилардан бўлдинг», деди».

Сен хато килдинг. Сени хар кандай жазога тортса бўлади, майли, гунохингга истигфор айтиб, кечирим сўраб кўйсанг, бўлди. Шу билан иш битади.

Лекин хар канча уринмасинлар, барибир, шахар аёллари ўртасида бу гап таркаб кетди. Чунки зебу зийнатга, айшу ишрат, кайфу сафога берилган табакага шунака иш керак, бир гапнинг учини топсалар, бўлди, унга кўшиб-чатиб, оламга дoston килиб юборадилар.

□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□ □□□□□□□ □□□□□□
□□□□□□ □□□□□ □□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□

30. Шахардаги аёллар: «Азизнинг хотини хизматкорининг нафсини хохлабди. Унга жуда хам мухаббат кўйиб колган экан-да! Биз у(аёл)ни, албатта, очик-ойдин адашувда деб биламиз», дейишди.

Ушбу оятда биринчи марта «Азиз» деб эрнинг кимлиги, унинг мансаби зикр этилмокда. Бундан аввал эса Юсуфни Мисрда сотиб олган киши, хотиннинг эри, хотиннинг хўжайини каби сифатлар билан васф килиниб келинаётган эди. «Азиз» ўша вақтдаги бош вазир. Мисрда подшоҳлар «фиръавн», бош вазир эса «азиз» деб аталган.

Демак, юкорида юз берган машмашалар хукмдор табакада бўлаётган экан. Бу доираларда доимо шундай бўлади. Аёлнинг ўзини эмас, кимнинг хотини эканлигини айтиб туриб айблаш хам хотинларнинг кизик бир холати. Бузук тоифаларнинг йўсини шу-да ўзи.

«Азизнинг хотини хизматкорининг нафсини хохлабди».

Бошка вақтда зикр килмасалар хам, бунака ишлардан кейин хотиннинг кимнинг хотини эканини чертиб айтишади. Эхтимол, шунинг учун хам хозиргача у одамнинг кимлиги айтилмай келгандир.

«Унга жуда хам мухаббат кўйиб колган экан-да!»

Юрагидан уриб колган экан-ку. Уни кўрмаса, туролмас экан.

«Биз у(аёл)ни, албатта, очик-ойдин адашувда деб биламиз, дейишди».

Шунчалик улуг одамнинг хотини хам шунака ишни киладимми! Каранг-а: канака хотин экан! Залолатга кетмаган бўлса, бундай килмасди. Кўзини ёғ босиб колган. Тўкликка шўхлик-да. Азизнинг хотини хам анойи эмас.

□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□□□
□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□

31. У уларнинг макри хакида эшитган вақтда, уларга одам юбориб чакирди. Уларга суяниб ўтирадиган жой тайёрлади. Ва хар бирларига пичок берди. Сўнгра (Юсуфга): «Уларнинг олдига чик!» деди. Уни кўрган чоғларида лол колдилар, кўлларини кесдилар. Ва: «Ё пок Парвардигоро! Бу башар эмас! Бу карамли фариштанинг ўзи-ку!» дейишди.

Бош вазирнинг уйига меҳмонга чакирилганликларидан миш-миш таркатган аёллар ҳам юкори табакадан эканлиги маълум бўлади.

«У уларнинг макри хакида эшитган вақтда, уларга одам юбориб чакирди. Уларга суяниб ўтирадиган жой тайёрлади».

Шахардаги аёлларнинг мишмишларидан хабардор бўлган Азизнинг хотини уларнинг хаммасини меҳмонга чакирди. Ўша вақтнинг урфига биноан суянчикли ўринларни ҳам тайёрлаб кўйди. Ўзи олдиндан тузиб кўйган режа бўйича:

«хар бирларига пичок берди».

Меҳмондорчиликда дастурхондаги ноз-неъматлардан кесиб, еб ўтиришарди.

«Сўнгра (Юсуфга): «Уларнинг олдига чик!» деди».

Мени маломат килган огзи полвон хотинлар сени бир кўриб кўйсин!

«Уни кўрган чоғларида лол колдилар».

Юсуф меҳмонларнинг хузурига чикди. Аёллар унинг хусну жамолини кўриб, бошлари айланиб, лол колдилар, хайратга тушдилар ва беихтиёр, кўлларидаги пичоклар ила:

«Кўлларини кесдилар».

Бу хол уларнинг хушлари бошидан учганлигининг таналаридаги тамгаси, хужжат-далили бўлиб колди. Азизнинг хотини бехудага улардан хар бирининг кўлига пичок бермаган ва кесиб ейиладиган таомларни тайёрламаган эди. Юсуфнинг хусну жамолига махлиё бўлиш ўзининг бошидан ўтган, шунинг учун бошка аёлларнинг холи нима бўлишини ҳам яхши билар эди.

Меҳмон аёллар тамоман ўзларини йўкотдилар. Кўллари кесилганини ҳам сезмасдан, хайрат ва хаёжонларини яшира олмай, беихтиёр:

«Ё пок Парвардигоро! Бу башар эмас! Бу карамли фариштанинг ўзи-ку!», дейишди».

Ана шунда Азизнинг хотини уларнинг бу холини, Юсуфнинг хусну жамоли олдида таажжуб ва хайрат ила лол бўлганларини кўриб, ўзини голиб сезди. Энди у ўзини маломат килган аёллар устидан кула бошлади.

□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□
 □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□
 □□□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□□□

32. У: «Сиз мени маломат килган эдингиз. Ха, мен ундан нафсини хохладим, бироқ у ўзини саклади. Агар у менинг амримни бажармаса, албатта, камалур ва хор бўлгувчилардан бўлур», деди.

Мазкур масалада бошкани маломат килиб турган аёллар ундан ҳам баттар ахволга

тушиб, хаёжонларини яшира олмай колганидан кейин Азизнинг хотини сипо гапни йигиштириб, пардасиз, беҳаё гапга ўтди.

«Сиз мени маломат қилган эдингиз».

Азизнинг хотини хизматкорининг нафсини хохлабди, демаганмидингиз? Хизматкорим – шу йигит. Ҳа, қани айтинг-чи, ўзингизга нима бўлди? Нимага кўлингизни кесиб олдингиз? Нимага буни башар эмас, малак, демокдасиз? Қандок бўлар экан? Гапириш жуда осон.

«Ҳа, мен ундан нафсини хохладим, бироқ у ўзини саклади».

Энди азизнинг хотин фахш ишни холаганини ҳам яширмай кўйди. Юсуфнинг поклигини ҳам тан олди. Аёл фахрлана бошлади. Мисрнинг казо-казо аёллари ошику бекарор бўлиб қолган йигит унинг хизматкори эди. Унинг кўли остида эди. Унинг айтганини қилар эди. Аёллар олдида фахр билан:

«Агар у менинг амримни бажармаса, албатта, камалур ва хор бўлгувчилардан бўлур, деди».

Яъни мен айтган фахш ишни қилмаса, уни каматаман ва хору зор қиламан, деди.

Бу гапларни эшитган Юсуф алайхиссалом дархол:

□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□
□□□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□

33. У: «Эй Роббим, улар мени чорлаётган нарсадан кўра мен учун камок махбуброкдир, бу(аёл)ларнинг макрини мендан ўзинг нари қилмасанг, уларга мойил бўлиб, жохиллардан бўлиб қоламан», деди.

Энди Юсуфни фақат Азизнинг хотини эмас, мехмонга келган аёллар ҳам яхши кўриб қолишган эди. У аёллар ҳам Азизнинг хотинини қўллаб-қувватлашарди. Шунинг учун ҳам Юсуф алайхиссалом:

«Эй Роббим, улар мени чорлаётган нарсадан кўра, мен учун камок махбуброкдир», демокдалар.

Улар – ана у хотинлар чорлаётган харом ишни қилишдан кўра, менга камок яхшироқдир. Дарҳақиқат, Юсуф кийин имтихонга учраган эди. Шунинг учун ҳам, ўзларига ишончлари етарли бўлса-да, банда эканликларини назарда тутиб, Аллох таолодан ёрдам сўрамоқдалар:

«Бу(аёл)ларнинг макрини мендан ўзинг нари қилмасанг, уларга мойил бўлиб, жохиллардан бўлиб қоламан», деди.

□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□

36. У билан камокка иккита йигит хам кирди. Улардан бири: «Мен тушимда, шароб тайёрлаб юрибман», деди. Бошқаси эса: «Мен бошимда нон кўтариб юрибман, куш ундан емокда», деди. «Бизга бунинг таъбирини хабар кил. Биз сени, шубхасиз, яхши амал килгувчилардан, деб билмокдамиз».

Камокда турли одамлар бор эди. Жумладан, Юсуф алайхиссаломга ўхшаб олий табака истаган ишни килмай, уларнинг кахрига учраганлар хам. Юсуфнинг алайхиссалом акл-заковати, таквоси, художўйлиги ошкор кўриниб турганидан камокдаги одамлар у зотга кўнгилларини очадиган, маслахат сўрайдиган бўлишди.

«У билан камокка иккита йигит хам кирди».

Яъни Юсуф алайхиссалом камалганда, бошка икки йигит хам банди эди. Бир куни ўша икки йигит у кишининг хузурларига келишди:

«Улардан бири: «Мен тушимда, шароб тайёрлаб юрибман», деди».

Яъни узумни сиқиб, ундан хамр-шароб тайёрлаб юрибман, деди. Бошқаси эса: «Мен бошимда нон кўтариб юрибман, куш ундан емокда», деди».

Иккинчи йигитнинг туши хам ўзига хос эди. Икковлари хам тушларининг таъбирини билишни хоҳлардилар.

«Бизга бунинг таъбирини хабар кил. Биз сени, шубхасиз, яхши амал килгувчилардан, деб билмокдамиз».

Шунинг учун хузурингга келдик. Бўлмаса, келмас эдик, дейишди.

Хакикий даъватчи Аллохнинг йўлига даъват килишда хар бир холатдан унумли фойдаланади. Юсуф алайхиссалом хам йигитларнинг эhtiёж туфайли хузурларига келишганини даъват учун кулай фурсат билди. Кўнгилларини тўк килиш учун аввал уларни кизиктираётган масалада гап очиб кўйиб, сўнгра даъватга ўтдилар:

□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□ □□□□□□
□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□
□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□ □□□□□□ □□□□□□□□

37. У: «Мен сизларга ризк бўладиган таом келгунига қадар унинг қандай эканининг хабарини берурман. Бу иш менга Роббим таълим берган нарсалардандир. Чунки мен Аллохга иймон келтирмайдиган ва охиратга кофир бўлган қавмнинг миллати-динини тарк этган одамман.

Юсуф алайхиссалом ўзларига умид билан қараб турган икки йигитга латофат билан жавоб бердилар. Дастлаб, улар тушунолмаётган жумбокни ечиш осон иш эканлигига ишора килдилар.

«У: «Мен сизларга ризк бўладиган таом келгунига қадар унинг қандай эканининг хабарини берурман», деди.

Яъни келажакда етадиган ризкнинг хабарини бериш имкони борлигини таъкидладилар. Шу билан бирга, бу фазлнинг хакикий масдарига далолат қилиб: «Бу иш менга Роббим таълим берган нарсалардандир», деб кўйиб кўйдилар.

Шу билан бирга, ўзларига Парвардигори Олам бошка нарсаларни ҳам таълим берганлигини билдирдилар ва ўша Роббоний таълим асосида иш олиб бораётганлари хақида хабар бериб:

«Чунки мен Аллохга иймон келтирмайдиган ва охиратга кофир бўлган кавмининг миллати-динини тарк этган одамман», дедилар.

Демак, у кишининг акийдалари ва даъват килаётган динлари бошка динлар катори Аллохга ва охират кунига иймон келтиришга асосланган. Бу икки унсур ҳамма Пайгамбарларнинг акийдасидир. Сўнгра Юсуф алайхиссалом сўзларини давом эттирдилар:

□□□□□ □□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□
 □□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□□ □□□□□□□ □□□□ □□□□□
 □□□□□□□□□□ □□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□

38. Ва оталарим Иброхим, Исхок ва Яъқубнинг миллати-диниغا эргашдим. Биз учун Аллохга бирор нарсани шерик қилиш мумкин эмас эди. Бу бизга ва одамларга Аллох берган фазл эди. Лекин одамларнинг кўплари шукр қилмаслар.

Юсуф алайхиссалом бу сўзлари билан куфрни тарк этибгина қолмай, хидоят, иймон йўлига юриш зарурлигини ҳам қамокдаги шерикларига аниқлатмоқдалар. Уларни куфр миллатини ташлаб, иймон миллатига эргаштишга даъват қилмоқдалар.

«Ва оталарим Иброхим, Исхок ва Яъқубнинг миллати-диниغا эргашдим».

Бу миллат ҳолис тавҳид миллатидир. Унда куфр ва ширкдан асар ҳам йўқ.

«Биз учун Аллохга бирор нарсани шерик қилиш мумкин эмас эди».

Агар шундай бўладиган бўлса, мўмин бўлмасдик.

«Бу бизга ва одамларга Аллох берган фазл эди».

Хидоятга эришиб, тавҳид йўлида юриш қатта бахт. Бу бахтни эса фақат Аллохнинг Ўзигина бера олади. Ўзини билган одам учун бу улкан фазлдир. Унга шукр этиш, ўша хидоятда собитқадам бўлиш зарур.

«Лекин одамларнинг кўплари шукр қилмаслар».

Оқибатда, бу тенгсиз фазилатдан бебахра қоладилар.

□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□ □□□□
 □□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□

39. Эй хамзиндон дўстларим, турли-туман Робблар яхшими ёки ёлғизу Каххор Аллохми?

Юсуф алайхиссаломнинг хибсдаги шерикларига берган ушбу савол ҳар бир инсон ўйлаб кўриши лозим бўлган саволдир. Ҳамма нарсага ҳукми ўтадиган, бутун борликни Ўзига

масалага, улар кўрган тушларни таъбир килишга ўтадилар:

۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞
۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞۞
۞۞۞۞۞۞۞۞۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞

41. Эй хамзиндон дўстларим, сизлардан бирингиз хўжасига хамр сокийлиги килади. Бошкаси бўлса, осилади ва кушлар унинг бошидан ейди. Сиз билмокчи бўлган иш битди», деди.

Юсуф алайхиссалом туш таъбирини айтишда жуда риоя билан, одоб билан иш тутдилар. Халиги йигитларга, сенинг тушингнинг таъбири – бу, сеники – бу демадилар. Балки тушининг таъбири нохуш бўлган шахсга огир ботмаслиги учун:

«сизлардан бирингиз хўжасига хамр сокийлиги килади. Бошкаси бўлса, осилади ва кушлар унинг бошидан ейди», дедилар.

Албатта, шунинг ўзи хам очик-ойдин кўрсатиб турибдики, тушида шароб сикаётган йигит яна бориб, хўжаси – подшоҳ саройида сокий бўлиб хизмат килар экан. Тушида бошида нон кўтариб юрган, ўша нондан кушлар чўкиб еяётганини кўрган шахс эса осилади ва кушлар келиб, бошини ейди.

۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞
۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞۞۞۞ ۞۞۞۞۞۞۞۞۞۞

42. Ва у ўзи икковларидан нажот тогувчи деб билган шахсга: «Хўжанг хузурида мени эсга ол», деди. Шайтон унга хўжасига эслатишни унуттирди. Бас, у камокда бир неча йил колди.

Юсуф алайхиссалом икки хамзиндон дўстларига тушларининг таъбирини айтиб бўлганларидан сўнг, улардан нажот топади, деб билган шахсга, яъни сокийга: «Хўжанг хузурида мени эсга ол», дедилар.

Чунки туш таъбири бўйича, бу йигит яна саройга кириб, хўжаси подшоҳга сокий бўлиши кутилди. Худди ўша подшоҳ Юсуфни алайхиссалом суриштирмай-нетмай, турли игво-бўхтонлар асосида камашга амр килган эди. Унга якин бўлган сокий камокда ноодил хукм ила бир мазлум ётганини эслатса, бирор кушойиш бўлармикан, деган хаёлга бордилар.

Дархакикат, тушнинг таъбири тўғри чикди. Халиги йигит камокдан озод бўлиб, яна подшоҳга сокийлик кила бошлади. Аммо Юсуф алайхиссаломнинг илтимосини бажо келтирмади.

«Шайтон унга хўжасига эслатишни унуттирди».

Яъни шайтон сокийга подшоҳ хузурида Юсуф алайхиссаломни эслатишни унуттирди.

Окибатда:

«Бас, у камоқда бир неча йил колди».

Бу эса бандалар воситаси ила эмас, факат Аллох таолонинг хохиши ила ишлар хал бўлишидан бир дарс эди. Аллохга муқарраб бўлган бандалар доимо унинг ўзидан сўрашлари ва кутишлари лозимлигининг яна бир таъкиди эди.

□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□
□□□□□□□ □□□□□□□ □□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□
□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□ □□□□□□□□□□

43. Подшоҳ: «Мен тушимда еттита семиз сигирни еттита орик сигир еяётганини ва еттита яшил бошокни ва шунча куругини кўрмоқдаман. Эй аъёнлар, агар туш таъбирини киладиган бўлсангиз, менга тушимнинг фатвосини беринг», деди.

Миср подшоҳининг «кўрмоқдаман» деб айтишидан мазкур тушни бир эмас, бир неча марта кўрганлиги маълум бўлади. У факат шу тушни кўраверганидан кейин аъёнларини тўплаб, уларга тушини айтган ва таъбир килишларини сўраган.

□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□

44. Улар: «Бу алгов-далгов тушдир. Биз бундай тушларнинг таъбирини билувчи эмасмиз», дедилар.

Биз «алгов-далгов туш» деб таржима килган маъно оятда «адгасу ахломин» деб келган. Араб тилида «адгас» деб хўлу курук аралаш ўт богламига айтилади, «ахлому» эса «хулму»нинг жами бўлиб, уйкуда кўрилган бўш хаёл маъносида ишлатилади.

Аслида, аъёнлар подшоҳ тушининг яхшиликка далолат килмаслигини билсалар ҳам, қандайдир кўнгилсизликка ишора эканлигини аңгласалар ҳам, бу ҳақда ҳеч нарса демадилар.

Хукмдорлар атрофидаги аъёнларнинг доимий одати бу. Хукмдорга ёқадиган гапларни ташишда бир-бири билан мусобақа килишади. Аммо унга ёқмайдиган гап бўлса, айтишдан ўзларини тортадилар. Миср подшоҳининг аъёнлари ҳам худди шу ишни килдилар. Ўзларини четга олиб, бу алгов-далгов туш экан, бунақа тушларнинг таъбирини билмаймиз, деб кутулдилар.

Подшоҳ хузурида аъёнлар иштирокида туш хақида баҳс кизиганда, ўша ерда хизмат килиб юрган сокийнинг эсига камоқда тушининг таъбирини айтиб берган шахс, яъни Юсуф алайҳиссалом тушди. Унинг туш таъбирини айтишдаги илмини хаётида синаб кўрганидан, у ҳақда жамоатга, подшоҳга хабар беришни лозим топди.

Юсуфнинг алайхиссалом билан камокда бўлган икки йигитдан кутулиб чиккани бир неча йиллар ўтгандан сўнг Юсуфни ва унинг туш таъбири билимдони эканини хотирлаб, подшоҳ ва аъёнларга:

45. Ва иккисидан нажот топгани анча муддат ўтгандан сўнг хотирлаб: «Бунинг таъбирининг хабарини сизга мен бераман. Мени юборинг», деди.

Яъни Юсуф алайхиссалом билан камокда бўлган икки йигитдан кутулиб чиккани бир неча йиллар ўтгандан сўнг Юсуфни ва унинг туш таъбири билимдони эканини хотирлаб, подшоҳ ва аъёнларга:

«Бу тушнинг таъбирининг хабарини сизга мен бераман. Мени юборинг», деди.

Яъни мени Юсуфнинг хузурига юборинг, деди. Уни юбордилар. У камокка кириб, Юсуфни топди, унга қараб:

Юсуфнинг алайхиссалом билан камокда бўлган икки йигитдан кутулиб чиккани бир неча йиллар ўтгандан сўнг Юсуфни ва унинг туш таъбири билимдони эканини хотирлаб, подшоҳ ва аъёнларга:

46. У: «Юсуф, эй ростгўй зот, бизга еттита семиз сигирни еттита орик сигир еяётганини ва еттита яшил бошокни ва шунча қуругининг таъбирини айт. Шоядки, одамларга қайтиб борсам, улар ҳам билсалар», деди.

Соқий йигит Юсуф алайхиссаломни «сиддик» – ростгўй зот, деб атамоқда. Чунки у Юсуфнинг ростгўйлигини тажрибада синаб кўрган. Сўнгра у подшоҳнинг тушини таъбир қилиб беришни сўради, кейин уларга бориб етказиши зарурлигини ҳам таъкидлади. Юсуф алайхиссалом унга қуйидагиларни айтдилар:

Юсуфнинг алайхиссалом билан камокда бўлган икки йигитдан кутулиб чиккани бир неча йиллар ўтгандан сўнг Юсуфни ва унинг туш таъбири билимдони эканини хотирлаб, подшоҳ ва аъёнларга:

47. У: «Кетма-кет етти йил зироат қиласизлар. Йигиштириб олган ҳосилингни бошоғида қолдириш. Магар озгина ейдиганингни (қолдирмасангни ҳам бўлур).

Яъни подшоҳ тушида кўрган еттита семиз сигир ва яшил бошокнинг таъбири шулки, етти йил жуда серҳосил келади. У йилларда сизлар кетма-кет дон экиб, зироат қиласизлар. Ҳосил тўплайсизлар. Ўшанда тўплаган ҳосилларингни бошоғида қолдириш. Яхши сакланади. Чиримайди, қурт-қумурскалар тешиб қетолмайди. Фақат ўзингни учун ейишга ярашасини олсангни, бўлаверади.

□□□□□□□□□□ □□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□
□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□

48. Сўнгра, ундан кейин еттита шиддатли (йил) келур, улар олдиндан тайёрлаб кўйганингизни ейдилар. Магар озгина асраб кўйганингизгина колур.

Яъни серхосил етти йилдан кейин яна шунча шиддатли, кахатчилик йиллари келади. Подшоҳнинг тушидаги етти орик сигир ва курук бошок шунга ишорат. Ўша етти шиддатли, кахатчилик йили ўзидан олдинги етти серобчилик йилини ейди.

Бошқача килиб айтганда, етти мўл-кўлчилик йилида тўпланган хосилни етти кахатчилик йилида ейсизлар. Факат уруг учун саклаб кўйган озгина донгина ейилмай қолади.

□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□

49. Сўнгра ундан кейин бир йил келадик, унда одамлар сероб килинурлар ва унда (меваларни) сикурлар», деди.

Бу оятда келадиган башорат подшоҳнинг тушидан ташкаридадир. Яъни Миср подшоҳи кўрган тушда бундай йилга таъбир килинадиган ишора йўқ. Бу кейингиси Юсуф алайхиссаломнинг Пайгамбарлик мўъжизаларидир. Етти йиллик серобчиликдан кейинги етти кахатчилик йили тугаб, ундан сўнг келадиган йилда ниҳоятда серобчилик бўлар экан. Унда одамлар устидан барака ёғиб, фаровонлик, мўл-кўлчилик бўлар, одамлар еганларидан ташкари турли меваларни сиқиб, лаззатли ичимликлар ҳам тайёрлашар экан.

Юсуф алайхиссалом соқийга ушбу гапларни айтганларидан кейин бу кўриниш тамом бўлади. Келаси оятда эса қиссанинг навбатдаги бошқа бир кўриниши тасвирга чиқади. Унда соқийдан Юсуф алайхиссалом айтган таъбирни эшитган Миср подшоҳининг сўзи келтирилади:

□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□ □□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□

50. Подшоҳ: «Уни менга келтиринглари», деди. Унга элчи келган пайтда: «Хўжанг хузурига кайтиб бор ва ундан кўллари кесган хотинларнинг холи нима бўлганини сўра, албатта, Роббим уларнинг макрини билгувчидир», деди.

Соқийдан хабарни эшитган подшоҳ Юсуфни алайхиссалом хузурига олиб келишни амр этиб:

«Уни менга келтиринглар, деди».

Подшоҳнинг амри билан элчи тезда Юсуф алайхиссаломнинг олдиларига, камокхонага келди ва хушxabарни етказди. Бундай хабар хар кандай одамини кувончга солиши табиий. Беайб холда йиллаб камокда ётган инсонни камашга амр килган одамнинг ўзи яхши ниятда хузурига чорлаётир. Бундай пайтда хар кандай одам чакирикка зудлик билан лаббай, деб жавоб берар ва подшоҳ хузурига учиб борар эди. Аммо Юсуф алайхиссалом бундай килмадилар. Туш таъбирини сўраб келишганда, умумхалк манфаатини кўзлаб, хеч кандай шарт кўймай, содиклик билан уни таъбир килиб, кўрилиши лозим бўлган чораларни батафсил сўзлаб берган эдилар, лекин шахсларига тегишли хабар келганда, камокдан чикмай туришга карор килдилар.

«Унга элчи келган пайтда: «Хўжанг хузурига кайтиб бор ва ундан кўллари кесган хотинларнинг холи нима бўлганини сўра, албатта, Роббим уларнинг макрини билувчидир», деди».

Юсуф алайхиссалом камокдан чикишдан аввал подшоҳга хам, бошкаларга хам ўзларининг беайб эканликларини билдириб кўйишни ва орани очик килиб олишни хохладилар. Камалишларига сабаб бўлган ходисани кайта текширишни талаб килдилар. Лекин бу ишда хам юксак одоб намунасини кўрсатдилар. Асосий айбдорни – Азизнинг хотинини эмас, кўпчиликни, яъни кўллари кесган хотинларни эсга олдилар. Аллох таоло ишнинг хакикатини билиб турибди, лекин бандалар хам бу хакикатни билиб кўйишини хохладилар. Шу боис хам элчидан подшоҳ олдига кайтиб бориб, кўллари кесган хотинларнинг холлари нима бўлганини сўрашни илтимос килдилар.

□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□ □□□□□□□□□ □□ □□□□
 □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□ □□□ □□□□□□ □□□□□□□ □□ □□□□□□
 □□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□
 □□□□□□□□□□□□

51. У: «Юсуфнинг нафсини хохлаган вақтингиздаги ишингиз нима эди?» деди. Улар: «Аллох сакласин! Биз унда бирон ёмонлик сезмадик», дедилар. Азизнинг хотини: «Энди хакикат зохир бўлди. Мен унинг нафсини хохладим. Албатта, у содиклардандир», деди.

Ночор холда колган, тушнинг таъбиридан кейин келажакда Юсуф алайхиссаломга кўп мухтож бўлишини сезган подшоҳ у зотнинг талабларини дархол амалга оширди. Хотинларни тўплаб:

«Юсуфнинг нафсини хохлаган вақтингиздаги ишингиз нима эди?», деди».

Улардан тўкликка шўхлик килиб, Юсуфнинг чиройига махлиё бўлиб, унинг нафсини хохлаб, йўлдан уришга харакат килган пайтларида бўлиб ўтган ишларнинг тафсилотини, хусусан, Юсуф алайхиссалом хакидаги фикрларини сўради. Хамма нарса аён бўлганини, инкор килишдан фойда йўк эканини англаб етган хотинлар очигини айтдилар.

«Улар: «Аллох сакласин! Биз унда бирон ёмонлик сезмадик», дедилар».

Шу эътирофлари билан шахар аёллари Юсуф алайхиссаломни окладилар. У кишининг

камалишига сабаб бўлган шахслар энди келиб, у кишидан ҳеч қандай ёмонлик кўрмаганларини айтмоқдалар. Вақтида эса каматишга ҳаракат қилган эдилар. Воқеанинг асосий «кахрамони» – Азизнинг хотини ҳам шу ерда. У ўзига алоҳида савол берилишини кутиб турмади. Ҳақиқатни кўпчилик олдида эътироф этиб:
«Энди ҳақиқат зохир бўлди. Мен унинг нафсини хохладим. Албатта, у содиклардандир. Юсуф алайхиссаломга муҳаббати тушган бу аёл яна жим турмади. Ҳамма нарса очик айтди. Бўлиб ўтган ишга ўзи сабабчи бўлганини, Юсуф алайхиссаломда айб йўқлигини ва у киши содиклардан эканликларини кўпчилик олдида эълон қилди. Шу билан бирга, бу қилаётган тасарруфининг сабабини ҳам тушунтириб, қуйидагиларни айтди:

□□□□□□ □□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□
□□□□□□□□□□□□ □□□□□□

52. Бу мен унга йўғида орқасидан хиёнат қилмаганимни, албатта, Аллох хоинларнинг макрени тўғрилиққа йўлламаслигини билиши учундир.

Яъни гуноҳимни эътироф қилиб, унинг пок эканини эълон этишимдан ўша одам билиб қўйсинки, мен унга орқасидан хиёнат қилмадим. Ва яна билсинки, Аллох хиёнаткорларнинг макри-хийласини ҳеч қачон ҳидоятга бошламас.

□□□□□□ □□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□
□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□

53. Ва ўз нафсимни окламайман. Албатта, нафс, агар Роббим раҳм қилмаса, ёмонликка ундовчидир. Албатта, Роббим магфиратли ва билгувчи Зотдир», деди.

Мен бу гапларни нафсимни оклаш учун айтаётганим йўқ. Аслида, нафс эгасини доимо ёмонликларга ундаб туради. Магар Аллох раҳм қилган зотнигина нафси ёмонликка ундамайди. Энг муҳими:

«Албатта, Роббим магфиратли ва билгувчи Зотдир».
У Ўзининг Гофир сифати ила бандаларидан ўтган гуноҳларни магфират қилади.
У Ўзининг Олимлик сифати ила бандалари нима қилаётганини билиб турибди.
Ҳамма томондан – ҳам қўлларини кесган хотинлар, ҳам Азизнинг хотини томонидан Юсуф алайхиссаломнинг покликлари исбот этилганидан кейин:

□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□

54. Подшоҳ: «Уни менга келтиринглар, уни ўзимга хос кишилардан килиб оламан», деди. У билан гаплашганда эса: «Албатта, сен бугунги кунда хузуримизда маконатли ва ишончли кишилардансан», деди.

Подшоҳга Юсуф алайхиссаломнинг пок эканликлари маълум бўлганидан сўнг, уни камокдан чиқариб олиб келишни амр килди ва у зотни ўзига хос кишилардан килиб олишини айтди.

«Подшоҳ: «Уни менга келтиринглар, уни ўзимга хос кишилардан килиб оламан», деди». Юсуф алайхиссаломни камокдан чиқариб олиб келганларидан сўнг, у киши билан гаплашди ва суҳбат сўнгида бу қарорини у кишига ҳам билдириб:

«Албатта, сен бугунги кунда хузуримизда маконатли ва ишончли кишилардансан», деди».

Бу янгилик олдида Юсуф алайхиссалом бошқалар каби эсанкираб қолмадилар. Подшоҳ «хазрати олийларининг» оёқларига йиқилмадилар, унга мактов сўзларини ҳам айтмадилар, ўзларига кўрсатилган юксак ишончни оқлашга ваъда ҳам бермадилар. Балки обрўларини сақлаган ҳолларида подшоҳга қараб:

□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□ □□□□

55. У: «Мени ернинг хазиналари устига қўй. Албатта, мен муҳофаза қилувчи ва билувчиман», деди.

Бу – ўзига ишонган, қўлига олган ишни тўла-тўқис адо этишга қўзи етган одамнинг гапи. Оммага, халкка қайси жойда кўпроқ фойда келтириши мумкинлигини билган шахснинг гапи. Юсуф алайхиссалом подшоҳга ўзларини қайси ишга қўйишини айтишлари билан бирга, бу ишга лаёқатлари борлигини ҳам билдириб:

«Албатта, мен муҳофаза қилувчи ва билувчиман», дедилар.

Яъни хазинани қандай муҳофаза қилиш – саклаш ва уни қандай тасарруф қилишни билувчиман, дедилар. Туш таъбирига қўра, Миср ўлкаси келажакда худди шундай сифатларни ўзида мужассам қилган одамга мухтож эди. Эл-юртни қийинчиликлардан саклаш учун Юсуф алайхиссаломга ўхшаш ҳалол-пок, омонатли, жигилдони ва ҳамёнини эмас, халкни, элу улуснинг гамини ейдиган, Аллохдан кўрқадиган, такводор одам керак эди. Юсуф алайхиссалом худди ўша одам ўзлари эканликларини баён қилдилар. Бу ишларнинг барчаси Аллох таолонинг тадбири билан амалга ошаётган эди. Шунинг учун ҳам Юсуфнинг алайхиссалом подшоҳга айтган:

«Мени ернинг хазиналари устига қўй», деган гапларига подшоҳ нима жавоб қилгани зикр этилмай, Аллох таолонинг қуйидаги сўзлари келмоқда:

□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□

56. Шундай килиб, Юсуфга ер юзида маконат бердик, уни ўзи хоҳлаган жойга ерлаша оладиган килдик. Ўз раҳматимизни, кимни хоҳласак, ўшанга муяссар этурмиз ва гўзал амал килувчиларнинг ажрини зое килмасмиз.

«Шундай килиб», яъни Юсуфнинг беайб эканлигини изхор килиб, подшоҳнинг кўнглини унга бурдик.

«Юсуфга ер юзида маконат бердик, уни ўзи хоҳлаган жойга ерлаша оладиган килдик».

Юсуфнинг кўнглига хазинага омилликни сўраб олишни солдик. Бу билан Юсуфга ер юзида – Миср ўлкасида ёки бутун ер юзида маконат бердик. Уни жойлаштириб, турли имкониятларга эга килиб қўйдик. У ўша ердан хоҳлаган жойига жойлашадиган, хоҳлаган ишини киладиган салоҳиятга эга бўлди.

«Ўз раҳматимизни, кимни хоҳласак, ўшанга муяссар этурмиз».

Ўша шахсга кийинчиликдан сўнг осонлик, ночорликдан сўнг имконлик, хавф-хатардан сўнг омонлик, хорликдан сўнг фаровонлик берамиз.

«ва гўзал амал килувчиларнинг ажрини зое килмасмиз».

Эҳсон килувчилар, Аллоҳга иймон келтириб, унга такво килиб, ибодатида собиткадам бўлувчилар, эртами-кечми, барибир. ажрларини олурлар. Уларнинг ажри ҳеч қачон зое бўлмас. Бу дунёнинг ўзида кўражақлар.

□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□

57. Иймон келтирган ва такво килганлар учун, албатта, охиратдаги ажр яхшироқ бўлур.

Иймонли ва такводор кишилар килган гўзал амаллари учун бу дунёнинг ўзидаёқ яхши-яхши ажр-мукофотларга эришадилар, аммо уларга охиратда бериладиган ажр-мукофотлар бундан ҳам яхшироқдир.

Шундай килиб, Юсуф алайҳиссалом бошига тушган кийинчиликларга, камок ва тухматларга карамай, гўзал амалларини килаверганликларининг мукофоти ўларок, улкан макомга эришиб, у ерда ҳам омонат билан кўпчилик манфаати йўлида хизматларини давом этдириб бордилар. Кунлардан бир кун:

□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□

58. Юсуфнинг ога-инилари келдилар ва унинг ҳузурига кирдилар. Бас, у уларни таниди. Улар эса уни танимадилар.

Кейинги оятлардан Юсуф алайҳиссаломнинг акалари таом излаб келишгани маълум бўлади. Етти йиллик қаҳатчилик туфайли уларнинг юрти Канъонга ҳам очарчилик етган

олиб келсалар, улар учун яхши бўлишини таъкидлаб, ўлчовни тўла килаётганлари ва мезбонликни яхшилаб жойига кўяётганларини эслатдилар. Шу билан ўша ота бир инингизни бирга олиб келсангиз, яна тўла ўлчовда керакли нарса оласиз ва яхши меҳмон бўласиз, демокчи бўлдилар. Аксинча бўлса, уларга ҳеч нарса ўлчаб берилмаслигини ва ўзларига якин кела олмасликларни ҳам таъкидлаб кўйдилар.

□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□

61. Улар: «Уни отасидан сўраб олиб келишга уринамиз. Биз бу ишни, албатта, киламиз», дедилар.

Яъни улар ўша ота бир иниларини олиб келиш ўзларига боғлиқ эмаслигини англатдилар. Отасидан сўраб кўрамыз, дедилар. Аммо бу ишга алоҳида аҳамият беришларини таъкидлаб:

«Биз бу ишни, албатта, киламиз», дедилар».

Шунда Юсуф алайхиссалом:

□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□□□

62. У ўз йигитларига: «Уларнинг сармояларини юклари ичига солиб кўйинглар. Шояд, улар ахлларига борганларида буларни таниб, кайтиб келсалар», деди.

Бу гапдан Юсуф алайхиссаломнинг ога-инилари матох айирбошлаш учун ўша вақтнинг пулидан ташқари, юртларидаги махсулотлардан ҳам олиб келганлари маълум бўлади.

Улар шу сармояларга Мисрдан озик-овкат махсулотлари сотиб олиб кетишни қасд қилган эдилар. Юсуф алайхиссалом ўша келтирган сармоя махсулотларига яраша озик-овкатни ўлчаб бердилар. Энди эса хизматчи йигитларига:

«Уларнинг сармояларини юклари ичига солиб кўйинглар», демокдалар.

Бу ҳам меҳмонга ҳурмат, саҳийлик аломати. Шу билан бирга, бу ишни қилишда Юсуф алайхиссалом бошқа бир мақсадни ҳам кўзлаган эдилар.

«Шояд, улар ахлларига борганларида буларни таниб, кайтиб келсалар».

Яъни сармояларини ўзларига қайтариб беришлик уларда Мисрга яна қайтиб келишга рағбат уйготса.

Дарҳақиқат, шундай ҳам бўлиб чиқди.

□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□

63. Оталари хузурига кайтиб борганларида: «Эй отамиз, бизга ўлчаб бериш ман этилди. Биз билан инимизни юбор, ўлчаб оламиз ва, албатта, биз уни мухофаза килувчилармиз», дедилар.

Кўринишидан, Яъқуб алайхиссаломнинг юртида озик-овкат масаласи ўта мухим муаммога айланган, хамманинг фикри-зикри шу масалани хал этишга каратилганга ўхшайди. Шунинг учун узок сафардан кайтган ўгиллар олиб келган юкларини очмай туриб, бошка масалаларга эътибор хам бермасдан, яна оркага кайтиб, озик-овкат олиб келиш чораларини изламокдалар ва гапни шундан бошламокдалар. Улар, агар энди укаларини бирга олиб бормасалар, озик-овкат ўлчаб бериш ман килинишининг хабарини бермокдалар. Эхтимол, шу йўл билан оталарини кўндириш осон деб ўйлашгандир.

Яна бунинг оркасидан:

«албатта, биз уни мухофаза килувчилармиз», деб ваъда хам бермокдалар.

Ўгилларидан бу гапни эшитган Яъқуб алайхиссалом куйидаги жавобни бердилар.

□□□□□□ □□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□
□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□

64. У: «Уни сизларга худди акасини ишонганимдек ишониб топширайми? Аллохнинг Ўзи энг яхши мухофазачи ва Унинг Ўзи рахмлиларнинг энг рахмлигидир», деди.

Сизга ишониб, унинг акаси Юсуфни топширган эдим, нима бўлди. Энди бунисини хам сизга топширайми? Сиз яхши мухофаза киламиз, саклаймиз, деб ваъда бермокдасиз. Менга ваъдангизнинг кераги хам йўк, мен бу ваъдага ишонмайман хам. Аввало, боламни Аллохнинг Ўзи сакласин, Унинг Ўзи рахм килсин.

«Аллохнинг Ўзи энг яхши мухофазачи ва Унинг Ўзи рахмлиларнинг энг рахмлигидир».

Оталаридан бу гапни эшитган ўгиллар бориб, юкларини очдилар.

□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□ □□□ □□□□□□□□ □□
□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□□□□□

65. Юкларини очган пайтда, сармояларининг ўзларига кайтарилганини билдилар. «Эй отамиз, яна нима истаймиз? Мана, сармояларимиз ўзимизга кайтарилибди. Яна ахлимизга зод келтирурмиз, укамизни мухофаза килиб, бир туя зиёда (юк) ўлчови оламиз. Бу озгина ўлчовдир», дедилар.

Улар юкларини очиб, сармояларинининг ўзларига кайтарилганини кўрганларида, Юсуф

алайхиссалом кутган холат юзага келди. Мисрга кичик ўгилни юборишга кўнмай турган оталарини кўндириш учун қайтиб келган сармояларини рўқач кила бошладилар:

«Юкларини очган пайтда, сармояларининг ўзларига қайтарилганини билдилар. «Эй отамиз, яна нима истаймиз? Мана, сармояларимиз ўзимизга қайтарилибди».

Бундан бошка яна нима керак ўзи? Хар биримизга озик-овкатни тўла ўлчаб берган бўлса, яна сармояларимизни ҳам олмасдан, қайтариб солиб қўйган бўлса. Сен эса укамизни бизга қўшиб беришга кўнмай ўтирибсан. Агар қўшиб берсанг, биз Мисрга бориб:

«Яна ахлимизга зод келтирурмиз».

Зоддан мурод, озик-овкатдир.

«укамизни мухофаза қилиб, бир туя зиёда (юк) ўлчови оламиз».

Яъни кўркмай укамизни бизга қўшиб юборавер, биз, албатта, укамизни мухофаза қиламиз ва уни олиб борганимиз учун аввалгидан бир туя зиёда озик-овкатга эга бўламиз,

«Бу озгина ўлчовдир», дедилар».

Яъни яна бир туя озик-овкатни ўлчаб бериш Мисрдаги сахий зот учун ҳеч нарса эмас, озгина ўлчов, холос.

Уларнинг бу гапларидан Юсуф алайхиссаломнинг озик-овкат танқис чоғларида тежамкорлик сиёсати юргазганликлари кўриниб турибди. Ўзга юртлардан келганларга хоҳлаганларича эмас, балки фақат бир туяга юк бўладиган миқдордагина озик-овкат сотар эканлар.

Ушбу ҳужжатлар ва ёлворишлар қаршисида Яъқуб алайхиссалом ҳам юмшадилар. Ўгилларига қараб:

□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□
 □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□□□□□
 □□□□□□□ □□□□□□ □□□ □□□□□ □□□□□□□ □□□□□

66. У: «Токи менга, албатта, хузуримга қайта келтиришингиз хақида Аллоҳдан васийка бермагунингизча, уни зинхор сиз ила юбормасман. Магар (халокатга) ўралиб қолсангиз, бошка гап», деди. Унга васийкаларини берганларида, у: «Айтган гапларимизга Аллоҳ вакилдир», деди.

Юсуф алайхиссаломни акаларига ишониб топшириб, панд еган Яъқуб алайхиссалом бу сафар ишни пухтарок қилдилар. Кичик ўгилни акаларига қўшиб, Мисрга юборишдан олдин уларга оғир шарт қўйдилар.

«У: «Токи менга, албатта, хузуримга қайта келтиришингиз хақида Аллоҳдан васийка бермагунингизча, уни зинхор сиз ила юбормасман».

Уларга Яъқуб алайхиссалом укаларини қайтариб олиб келишга ваъда бериб, Аллоҳ номига қасам ичмасалар, уни зинхор қўшиб юбормасликларини таъқидладилар. Шу билан бирга, ҳамма нарсани тушунган, англаб етган инсон сифатида:

«Магар (халокатга) ўралиб қолсангиз, бошка гап», дедилар.

Яъни ундай холатда маъзурсизлар.

68. Оталари амр этган томондан кирдилар. Зотан, бу улардан Аллохнинг ҳеч бир нарсасини қайтара олмас эди. Магар Яъқубнинг кўнглидаги эҳтиёж бўлиб, уни қондирди, ҳолос. Албатта, у Биз таълим берганимиз туфайли билим соҳиби эди. Лекин кўпчилик одамлар билмаслар.

Яъни ўғиллар кўзлаган манзилга етиб борганларида оталари насихатига амал қилиб, ҳаммалари бир эшиқдан эмас, турли-турли эшиқлардан кирдилар.

«Оталари амр этган томондан кирдилар».

Лекин уларнинг бу амали:

«Зотан, бу улардан Аллохнинг ҳеч бир нарсасини қайтара олмас эди».

Яъни Аллох тақдир қилган нарса бир эшиқдан кирсалар ҳам, турли эшиқдан кирсалар ҳам, албатта, бўларди. Буни Яъқуб алайхиссаломнинг ўзлари ҳам яхши билардилар.

Аммо шунга карамай, ўғилларига турли эшиқлардан киришни насихат қилишлари,

«Яъқубнинг кўнглидаги эҳтиёж бўлиб, уни қондирди, ҳолос».

Яъни кўнглига бир айтиб қўйиш тушиб, айтиб қўйди, ҳолос. Бу ерда бошқа ҳеч қандай сир-асрор йўқ. Гапни қўпайтиришнинг ҳам ҳожати йўқ. Бу ҳақиқатларни Яъқуб алайхиссаломнинг ўзи жуда яхши билади.

«Албатта, у Биз таълим берганимиз туфайли билим соҳиби эди».

У Бизнинг Пайгамбаримиз эди. Биз унга шунга ўхшаш нарсаларни яхшилаб ўргатганмиз. У буларни яхши биларди.

«Лекин кўпчилик одамлар билмаслар».

Шунинг учун турли гапларни қўпайтириб юрадилар.

Шахарга кирган ога-инилар:

□□□□□□ □□□□ □□□□ □□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□

69. Юсуфнинг олдида кирганларида, у инисини ўзига яқин жойлаштирди ва: «Мен ақангман, улар қилган нарсалардан хафа бўлма», деди.

Улар Юсуф алайхиссаломнинг ҳузурларига кирган вақтларида, у зот меҳмонларни яна яхши кутиб олдилар, иззат қилдилар. Кичик укаларини ёнларига олиб, бошқаларига билдирмай,

«Мен ақангман», деб ўзларини танитдилар. Акалари олдин қилган ишлардан хафа бўлмаслигини айтиб:

«Улар қилган нарсалардан хафа бўлма», деди».

Сўнгра вақти соати келиб, меҳмонлар ўз юртларига қайтиб кетадиган бўлиб,

□□□□ □□□□□□ □□□□ □□ □□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□

70. Уларнинг жихозларини хозирлаган пайтда, инисининг юкига бир сув идишни солиб кўйди. Сўнгра жарчи: «Эй карвондагилар, сизлар ўғридирсизлар», деб жар солди.

Яъни Юсуф алайхиссалом ога-иниларининг жихозларини хозирлаётган ходимларига айтиб, кичик укасининг юкига бир сув идиш кўштириб кўйдилар. Улар жўнаб кетганларидан сўнг, оркаларидан бир одам юбориб, уларни ўғриликда айблади.

«Сўнгра жарчи: «Эй карвондагилар, сизлар ўғридирсизлар», деб жар солди».

Бўлиб ўтган сирдан беҳабар кетаётган карвон ортидан жарчи бакириб жар солди. Уларни ўғриликда айблади. Карвондагилар бу гапдан таажжубда колдилар ва:

□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□

71. Улар (ортларидан келганларга) караб: «Нима йўкотдингиз?» дедилар.

Демак, карвон ортидан факат овоз чиқариб жар солган киши эмас, бошқалар ҳам борган экан. Ога-инилар уларга караб туриб:

«Нима йўкотдингиз?» дедилар».

Уларнинг бу гапи ўғрилик килмаганларига ишончлари комиллигини билдириб турибди. Ўзларига ўғрилик айби кўйилаётган бўлса ҳам, «Нима йўкотдингиз?» дейишмоқда. Яъни бир нарсани йўкотиб кўйиб, бизни ўғри килмокчимисизлар, демокчи бўлишди.

□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□

72. Улар: «Подшоҳнинг идишини йўкотдик. Уни келтирган кишига бир туя юк. Мен унга кафилман», деди.

Яъни хизматкорлардан бири хамманинг номидан юкоридаги гапларни айтди. Лекин карвондагилар ўзларининг айбсиз эканликларига ишончлари комил эди. Шунинг учун бу гапга жавоб ўларок:

□□□□□ □□□□□□□□ □□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□

73. Улар: «Аллоҳга касамки, ўзингиз биласиз, биз ер юзида фасод учун келган эмасмиз, биз ўғрилар бўлган эмасмиз», дедилар.

Улар, кичик ўгай ука ўгрилик килган бўлса, бу ажабланарли эмас, унинг тугишган акаси хам олдин ўгрилик килган эди, бу иш уларнинг табиатида бор ўзи, дейишмоқчи. Шу билан ўзларини оклашмоқчи. Аммо:

«Юсуф бундан кўнглига тугиб кўйди, уларга ошкор килмади».

Уларнинг бу ёлгонларини Юсуф алайхиссалом кўнглига тугиб кўйдилар. Уларнинг ёлгон гапирётганларини ошкор килмадилар. Уларга,

«У, «Ўзингиз ёмонрок турумдасиз. Аллох сиз васф килаётган нарсани яхши билгувчи зотдир», деди.

Яъни сиз бундан айбламодасиз, аммо аслида ўзингиз бундан кўра ёмонрок холдасиз. Ёлгон гапириб, бировни ёмонотлик килмоқдасиз. Холбуки, Аллох сиз васф килаётган ишларни жуда яхши билади. Ким ўгри-ю, ким тўгрилигини, ким яхши-ю, ким ёмонлигини Ўзи яхши билади.

Бу гапдан сўнг улар бир оз ўзларига келдилар. Оталарига Аллохнинг номи билан касам ичиб, берган ваъдалари ёдларига келди.

□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□

78. Улар: «Эй Азиз, бунинг катта ёшли чол отаси бор. Бас, биримизни унинг ўрнига ол. Биз сени яхшилик килувчилардан эканлигингни кўрмоқдамиз», дедилар.

Боланинг қари отаси борлигини айтиб, Азизнинг раҳмини келтиришмоқчи бўлишди. Унинг ўрнига хоҳлаган бошқа биттасини олиб қолишни таклиф қилишди. Ортдан ундан доимо яхшилик кўриб келаётганларини эслаб, мактаб хам кўйишди.

Уларнинг бу таклифларига жавобан:

□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□
□□□□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□

79. У: «Нарсамизни хузуридан топган одамдан бошқани олиб қолишимиздан Аллох сакласин. Акс холда, албатта, золимлардан бўлиб қоламиз», деди.

Бошқа ўринларда бўлгани каби, бу сафар хам Юсуф алайхиссалом нозик ибораларни ишлатиб, ҳеч кимнинг ҳақига ножўя гап айтмадилар. «Ўгрининг» ё «айбдорнинг ўрнига» демасдан,

«нарсамизни хузуридан топган одамдан бошқани олиб қолишимиздан Аллох сакласин», дея марҳамат килдилар. Чунки ҳақиқатда ука ўгри хам, айбдор хам эмас эди. Юсуф алайхиссалом шунчалик эътибор билан гапирдиларки, бирорта хам ҳақиқатдан узок сўз чикмади.

Юсуфнинг қилиб берилган ҳақидан келтирилган ҳақиқатларнинг баъзилари ҳақиқатдан ҳам кўра кўп ҳақиқатларни қўлдан кетказиб қўйган. Ҳақиқатдан ҳам кўра кўп ҳақиқатларни қўлдан кетказиб қўйган.

85. Улар: «Аллохга касамки, токи мадордан кетгунингча ёки халок бўлувчилардан бўлгунингча, Юсуфни зикр қилаверасан», дедилар.

Яъни йўк бўлиб кетган Юсуфни эслайвериб, холдан тоясан ёки бир йўла халок бўласан, дейишди.

Уларнинг бу хасад тўла гапларига жавобан:

Юсуфнинг қилиб берилган ҳақидан келтирилган ҳақиқатларнинг баъзилари ҳақиқатдан ҳам кўра кўп ҳақиқатларни қўлдан кетказиб қўйган. Ҳақиқатдан ҳам кўра кўп ҳақиқатларни қўлдан кетказиб қўйган.

86. У: «Албатта, мен дарду хасратимдан факат Аллохнинг Ўзига шикоят қилмоқдаман ва Аллохдан сиз билмаган нарсани билурман.

Яъни Юсуф учун чекаётган гам-гуссамни сизга ҳам, бошка бировга ҳам айтаётганим йўк. Мен дарду хасратимни факат Аллохнинг Ўзига айтиб йигламоқдаман. Энг мухими эса менга Аллохнинг Пайгамбари ўларок, ундан сиз билмайдиган нарсаларнинг хабари келиб туради.

Юсуфнинг қилиб берилган ҳақидан келтирилган ҳақиқатларнинг баъзилари ҳақиқатдан ҳам кўра кўп ҳақиқатларни қўлдан кетказиб қўйган. Ҳақиқатдан ҳам кўра кўп ҳақиқатларни қўлдан кетказиб қўйган.

87. Эй ўгилларим, боринглар, Юсуфни ва унинг укасини яхшилаб изланглар, Аллохнинг раҳматидан ноумид бўлманглар. Хақиқатда Аллохнинг раҳматидан факат кофир кавмларгина ноумид бўлурлар», деди.

Чунки кофирлар Аллохга ишонмайдилар, шунинг учун улар озгина мусибатдан ҳам дарров умидсиз холга тушиб қоладилар. Мўмин киши эса гам-гуссага кўмилиб қолган пайтида ҳам умидини узмайди. Чунки у ҳамма нарсага кудрати етадиган Аллохга ишонади ва хар лахзада Аллох таоло уни гам-гуссадан кутқариб олишидан умид қилиб туради. Уни ҳеч нарса ноумид қила олмайди.

Оталаридан бу гапларни эшитган ўгиллар йўлга чикдилар. Учинчи бор Мисрга келдилар. Учинчи бор Юсуф алайхиссаломга учрадилар.

Юсуфнинг акалари унинг алайхиссалом ўзларини танитиш вақти етганини англадилар ва акаларига қараб:

88. Унинг хузурига кирганларида: «Эй Азиз, бизни ва ахлимизни зарар тутди ва арзимаган сармоя келтирдик. Бас, бизга ўлчовни тўлик қилиб бер ва садака ҳам бер. Аллох, албатта, садака қилувчиларни мукофотлайдир», дедилар.

Гапларидан кўриниб турибдики, уларнинг ахволи огир. Аввалгидек бор нарсаларини озик-овкатга алмаштиришга имконлари ҳам қолмаган. Олиб келган моллари жуда арзимас. У молларга яраша эмас, балки кўпроқ озик олсалар ҳам, эҳтиёжлари қолмайди. Садакага мухтожлар. Аввалги гердайишларидан асар ҳам йўқ. Юсуф алайхиссалом ўзларини танитиш вақти етганини англадилар ва акаларига қараб:

Юсуфнинг акалари унинг алайхиссалом ўзларини танитиш вақти етганини англадилар ва акаларига қараб:

89. У: «Жохиллик пайтингизда Юсуфга ва унинг инисига нима қилганларингизни биласизларми?», деди.

Шунда акаларининг кўз-қулоқлари ялт этиб очилди. Кўзлари Азиз сиймосида Юсуфни кўрди, қулоқлари унинг овозини эшитди. Ва:

Юсуфнинг акалари унинг алайхиссалом ўзларини танитиш вақти етганини англадилар ва акаларига қараб:

90. Улар: «Э-э, хали сени..., сени Юсуфмисан?!» дедилар. У: «Мен Юсуфман, мана бу – иним. Аллох бизга марҳамат кўрсатди. Хақиқатда ким такво ва сабр қилса, Аллох, албатта, гўзал иш қилувчиларнинг ажрини зое қилмагай», деди.

Юсуфнинг акалари шошиб қолдилар. Чунки улар билан анчадан бери муомала қилаётган Миср бош вазири бир вақтлар ўзлари ҳасад орқасида қудуққа ташлаб юборган укалари Юсуф бўлиб чиқишини ҳеч қутмаган эдилар.

«Улар: «Э-э, хали сени..., сени Юсуфмисан?!» дедилар».

Улар кўзларига ҳам, қулоқларига ҳам ишонмай, яна бир бор тасдиқлаб олмоқчи бўлдилар. Шунда Юсуф алайхиссалом:

«Мен Юсуфман, мана бу – иним. Аллох бизга марҳамат кўрсатди», дедилар.

Ўзок айрилиқдан сўнг бизни учраштирди. Холимизга раҳм қилди. Обрў-эътибор берди.

Бунинг ажабланарли жойи йўк. Чунки:

«Хакикатда, ким такво ва сабр килса, Аллох, албатта, гўзал иш килувчиларнинг ажрини зое килмагай».

Биз ҳам кўлимиздан келгунча такво ва сабр килдик, окибатда шу даражага эришдик, дедилар.

□□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□

91. Улар: «Аллохга касамки, хакикатда Аллох сени биздан устун килди. Биз эса хатокорлардан бўлдик», дедилар.

Огалар бор хакикатни эътироф килдилар. Ўзларининг хато килганларини ҳам тан олдилар. Аллох таоло уларнинг касдларию килмишларига карамай, укаларини хар нарсада устун килиб кўйганини ҳам эътироф этдилар.

Ана шу пайтда Юсуф алайхиссалом яна юксак одоб ва ахлоқ намунасини кўрсатдилар.

□□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□ □□ □□□□□ □□□□□□□□□□

92. У: «Бугунги кунда сизларни айблаш йўк. Сизларни Аллох магфират килгай. У раҳм килгувчиларнинг раҳмлирогидир», деди.

Ўтган ишга саловот. Бугун сизни биров айбламокчи эмас, уялтирмокчи ҳам эмас. Гунохларни кечирувчи Аллохнинг Ўзи. У – энг раҳмли Зот.

□□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□

93. «Менинг мана бу кўйлагимни олиб бориб, отамнинг юзига ташлангиз, кўзи очилур. Сўнгра ахлингиз ила жам бўлиб хузуримга келинглар».

Юсуф алайхиссалом акалари ила гаплашиб хамма нарсадан, жумладан, оталари Яъқуб алайхиссаломнинг фарзанд фирогида йиглаб кўзлари ожиз бўлиб колганини ҳам билган эдилар. Шунинг учун акаларига ўзларининг бир дона кўйлақларини бериб,

«Менинг мана бу кўйлагимни олиб бориб, отамнинг юзига ташлангиз, кўзи очилур», дедилар.

Юсуф алайхиссаломнинг бу гапларидан ажабланишга ҳеч хожат йўк. Аввало, Яъқуб

алайхиссалом хам, Юсуф алайхиссалом хам Аллохнинг Пайгамбарлари, ораларида мўъжиза бўлиб, бир кўйлак сабабли дардга шифо етиши гаройиб иш эмас. Иккинчидан, тажриба кўрсатадики, фарзанд догида хасталикка чалинган мушфик ота-оналар фарзандларини кўрганларида ёки хабарларини эшитганларида Аллох таолодан дархол уларга шифо етган.

Учинчидан, илмий бахслар бу иш хакикат эканини, кийимда колган хид, хабиб инсоннинг дардига даво бўлишини тасдиқлади.

«Сўнгра ахлингиз ила жам бўлиб хузуримга келинглар».

Яъни отамнинг кўзлари очилгандан кейин хаммангиз ахли аёлингиз билан биргалашиб менинг хузуримга, Мисрга келинглар, дедилар.

Акалар Юсуф алайхиссаломнинг илтимосларини бажо килишга киришдилар.

□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□

94. Карвон йўлга чиккан вақтда оталари: «Мени аклдан озган деманглар-у, албатта, мен Юсуфнинг хидини сезмокдаман», деди.

Яъни Юсуфнинг кўйлагини олган карвон йўлга чикиб, Мисрдан жўнаб кетган вақтда Яъкуб алайхиссалом хузуридагиларга,

«Мени аклдан озган деманглар-у, албатта, мен Юсуфнинг хидини сезмокдаман», деди».

Юсуф алайхиссаломнинг хиди Яъкуб алайхиссаломга кандай етиб борганини Аллохнинг Ўзи билади.

Лекин у кишининг гапларига олдиларида турганлар ишонмадилар.

□□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□

95. Улар: «Аллохга касамки, сен эски адашувингдасан», дедилар.

Яъни йўк бўлиб кетган Юсуфдан хали хам умидворсан-а, дедилар. Лекин иш бошқача бўлиб чикди.

□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□ □□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□

96. Хушхабарчи келган чогида у(кўйлак)ни унинг юзига ташлаганида, яна

кўрадиган бўлди. У: «Сизларга мен Аллохдан сизлар билмайдиган нарсани биламан, демаганмидим?!», деди.

Ушбу ояти кариманинг сиёкидан карвондаги ўгиллардан олдин уларнинг хушхабарчиси Яъкуб алайхиссаломнинг олдиларига етиб келган. Бирор кишини сен олдинрок бориб отамизга хушхабарни етказ, бу кўйлакни бер, кўзлари очилса, ажаб эрмас, деган бўлсалар керак.

«Хушхабарчи келган чогида у(кўйлак)ни унинг юзига ташлаганида, яна кўрадиган бўлди».

Ўгиллар юборган хушхабарчи келиб, Яъкуб алайхиссаломнинг юзларига кўйлакни ташлаган эди. Юсуф алайхиссаломнинг хидлари урган кўйлак бахона Аллохнинг иродаси ила Яъкуб алайхиссаломнинг кўзлари очилиб, кайтадан кўрадиган бўлдилар. Шунда олдиларида турганларга:

«У: «Сизларга мен Аллохдан сизлар билмайдиган нарсани биламан, демаганмидим?!» деди».

Сиз бўлсангиз, мени масхара килиб кулдингиз. Сен эски адашувингдасан, дедингиз. Шу ерга келганда ўгиллар ўз хатоларини тўла тан олдилар.

□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□ □□□□□□□□

97. Улар: «Эй отамиз, гуноҳларимиз учун истигфор айт. Албатта, биз хатокорлардан бўлган эканмиз», дедилар.

Яъни, эй отамиз, биз Аллохнинг хузурида гуноҳкор бўлибмиз. Сиз Аллохнинг Пайгамбарисиз, дуоси макбул зотсиз. Энди Аллохга истигфор айтиб, бизнинг гуноҳимизни кечишини тилаб беринг, дедилар.

Ўгилларининг бу сўровига жавобан:

□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□

98. У: «Сизлар учун Роббимга сўнгра истигфор айтаман. Албатта, Унинг Ўзи магфират килгувчи ва рахмли Зотдир», деди.

Эътибор берадиган бўлсак, Яъкуб алайхиссалом ўгилларининг, эй отамиз, гуноҳларимиз учун истигфор айт, дейишлари ила дархол дуога кўл кўтармадилар, балки

«У: «Сизлар учун Роббимга сўнгра истигфор айтаман», деди.

Уламоларимиз, бу дуо яхши кабул бўладиган пайтда хаккингизга дуо киламан, деганларидир, деб тушинтирганлар.

Шу билан бирга у киши ўгилларининг умидворлигини ошириш учун, «Албатта, Унинг Ўзи магфират килгувчи ва рахмли Зотдир», деди».

Аллох таоло Ўзининг магфират килувчилик сифати ила бандаларининг гунохларини кечиради. Аллох таоло Ўзининг рахмлилик сифати ила гунохкорларга ҳам раҳм кўрсатади, дедилар.

Шундан сўнг хаммалари Яъкуб алайхиссалом бошчиликларида юртлари Канъондан Мисрга караб йўлга тушдилар. Куръони Карим уларнинг сафарлари хақида хеч нарса демайди. Балки сўзни улар Юсуф алайхиссалом хузурларига киришлари сахнасидан улаб кетади.

□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□ □□□□□□

99. Юсуф хузурига кирган чоғларида у отаси ва онасини ўзига яқинлаштирди ва: «Аллохнинг хохиши ила Мисрга омонликда кинглар!» деди.

Яъни Юсуф алайхиссалом ота-онасини ўзига хос эҳтиром ва иззат ила каршиладилар. Уларга алоҳида муомалада бўлдилар. Иззат-икромларини жойига қўйдилар. Хамда улар Миср ерида, ўзлари бош вазир бўлиб турган юртда омонликда эканликларини эълон килдилар. Сўнгра:

□□□□□□ □□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□
□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□ □□□□ □□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□
□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□

100. Ота-онасини тахтга кўтарди. Улар унга сажда килиб йикилдилар. У: «Эй отажон, бу аввал кўрган тушимнинг таъбиридир, Роббим уни ҳаққа айлантди. Дарҳақиқат, У менга яхшилик килди. Мени камокдан чикарди. Шайтон мен билан акаларимнинг орасини бузгандан сўнг, сизларни биёбондан олиб келди. Албатта, Роббим нимани хохласа, ўшанга латифдир. Албатта, Унинг Ўзи билгувчи ва хикматли Зотдир», деди.

Бу ояти каримада узок айриликдан сўнг дийдор топишиб, сўрашиб бўлганларидан кейинги ҳолатларнинг тасвири келтирилмоқда. Юсуф алайхиссалом:

«Ота-онасини тахтга кўтарди».

Яъни баланд ўриндикка ўтказди. Ана шундан сўнг:

«Улар унга сажда килиб йикилдилар».

Бу хол қандай бўлганини Аллохнинг Ўзи билади. Аммо қадимги тафсирчиларимиз бу ҳақда турли фикрлар айтганлар. Баъзилари, салом маъносида бошларини бир оз эгдилар, дерлар. Бошқалари, берилган бу неъмат учун Аллохга шукр саждаси килдилар,

нарсалар. Бокийси эса мусулмон бўлиб ўлиш ва охиратда ахли солихларга кўшилишдир. Шу билан Юсуф алайхиссаломнинг киссалари тамом бўлди. Энди бу киссага таълиқотлар келади, Пайгамбаримиз Мухаммадга соллаллоху алайхи васаллам хитоблар килинади.

□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□

102. Бу гайб хабарлардан бўлиб, уни сенга вахий килмоқдамиз. Улар макр килиб, ишлари хакида гап бириктирганларида олдиларида бўлмаган эдинг.

Яъни ушбу сурада келтирилган кисса сен учун гайбнинг иши эди. Сенинг ундан хабаринг йўқ эди. Биз:

«Уни сенга вахий килмоқдамиз».

Бу киссани сенга вахий оркали билдирмоқдамиз. Йўқса, у хакида ҳеч нарса билмас эдинг. Чунки:

«Улар макр килиб, ишлари хакида гап бириктирганларида олдиларида бўлмаган эдинг».

Улар хасад килиб, Юсуфни йўқотиш учун макр-хийла ишлатиб, маслахатлашиб, гапни бир жойга кўяётганларида бирга эмас эдингки, бу гаплардан хабардор бўлсанг.

Одамлар ибрат олиб, ўзларини ўнглисинлар, тўғри йўлга тушсинлар, деган максадда сенга бу киссани вахий килмоқдамиз. Дархакикат, қадимда кечган ушбу киссани сир-асрорларигача қолдирмай, сендек беҳабар бир одамга билдиришимиздан одамлар таъсир олиб, иймонга чоғланишлари зарур.

Лекин:

□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□

103. Одамларнинг кўплари, гарчи сен жуда кизиксанг ҳам, мўмин эмаслар.

Пайгамбаримиз соллаллоху алайхи васаллам қавмларига яхшилиқни раво кўрганларидан, уларнинг иймонга келишларини жуда каттик истар эдилар. Шунга ҳаракат ҳам қилар эдилар. Аммо Аллох таоло бу уриниш уларнинг иймонга келишларига сабаб бўла олмаслигини билдирмоқда. Аслида, мантиқан олиб қаралса, иймонга келишлари керакдек туюларди.

□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□

104. Сен улардан бунинг учун ажр хам сўрамайсан. У факат оламлар учун эслатма, холос.

Яъни сен Куръон учун, ундаги хабарлар учун, уларни кавмингга етказганинг учун хак сўрамайсанки, сендан юз ўгириб кочсалар.

«У факат оламлар учун эслатма, холос».

Яъни Куръон бутун оламлар учун эслатмадир. Аммо одамларнинг кўплари эсламайдилар. Чунки:

□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□ □□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□

105. Улар осмонлару ердаги канчадан-канча оят-белгилар каршисидан юз ўгирган холларида ўтадилар.

Яъни уларга эътибор килмайдилар. Улардан ибратланиб, ваъз-насихат олиб, иймонга келмайдилар. Инсон яшаб турган борликнинг хар бир қаричида Аллохнинг борлигига, бирлигига, кудратига, тадбирига, билувчилигига ва бошка қамоли сифатларига далолат килувчи оят-белгилар, далил-хужжатлар мавжуд. Лекин одамлар ўша хужжатларга, оят-белгиларга эътибор билан қарамайдилар. Шунинг учун хам иймонга келмайдилар.

□□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□

106. Кўплари эса Аллохга мушрик бўлган холларидагина иймон келтирадилар, холос.

Яъни иймон келтирсалар хам, унга ширк келтирган холларида иймон келтирадилар. Холис тавхид ила иймон келтирмайдилар. Чунки холис тавхид масаласи нозик масала, ширкнинг турлари эса жуда хам кўп. Шунинг учун хам Хофиз Абу Яъло Маъкал Ибн Ясар розияллоху анхудан ривоят қилган ҳадисда Пайгамбаримиз соллаллоху алайхи васаллам: «Ширк сиздан чумолининг ўрмалашидан хам махфийроқдир», деганлар. Яъни бу дегани – чумолининг ўрмалаганини сезмай қолганингиздек, ширкка дучор бўлганингизни хам сезмай қоласиз, деган маънодаги гап.

Имом Термизий Ибн Аббос розияллоху анхудан ривоят қилган ҳадисда: «Ким Аллохдан ўзга ила қасам ичса, ширк келтирган бўлади», дейилади.

Имом Аҳмад ибн Ханбал Укба ибн Омир розияллоху анхудан ривоят қилган ҳадисда Расулulloх соллаллоху алайхи васаллам: «Ким тумор такса, батахкик, ширк келтирибди», дерлар.

Имом Аҳмад ибн Ханбал Ибн Лубайд розияллоху анхудан ривоят қилганларки, Расулulloх соллаллоху алайхи васаллам:

«Менинг сизлар учун энг хавф қиладиган нарсам махфий ширкдир», дедилар. Шунда

сахобалар:

«Эй Аллохнинг Расули, махфий ширк нимадир?» деб сўрадилар. У киши соллаллоху алайхи васаллам:

«Риёдир. Киёмат куни одамлар ўз амаллари билан келганларида Аллох таоло: «Дунёда риё килганларингиз хузурига боринглар. Назар солинглар-чи, улар олдида мукофот бормикан?» дейди», дедилар.

Ушбу ва бошка хадиси шарифлар хозир биз ўрганаётган оятни тушунишимизга ёрдам беради.

Одамларнинг кўплари оят-белгилар ёнидан юз ўгириб ўтсалар, иймон келтирмасалар ёки ширк аралаш иймон келтирсалар, окибатлари нима бўлади?

□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□□□
□□□□□□□□□□ □□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□

107. Улар ўзларига Аллохдан камраб олувчи азоб келишидан ёки сезмай турганларида киёмат ногахон келиб колишидан омондамилар?!

Ўша кофир ва мушриклар шунинг учун бемалол юрибдиларми?! Ахир, хар дакикада Аллох томонидан уларни камраб олиб, халок килиб юборувчи азоб келиб колиши мумкин-ку?! Авваллари хам шундай бўлган. Хозирда хам ўртак учун тез-тез, у ер-бу ерда бундай халокатлар бўлиб турибди-ку?! Ёки бўлмаса, хохлаган пайтда киёмат койим бўлиши, бутун борлик халок бўлиши мумкин-ку?! Бу ҳақда ўйлаб кўришмайдимми?!

Аммо улар нима килсалар, килаверсинлар:

□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□
□□□□□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□

108. Сен: «Бу – менинг йўлимдир. Мен Аллохга билиб – ишонч ила чакираман ва менга эргашганлар хам. Аллох покдир. Ва мен мушриклардан эмасман», деб айт.

Яъни эй Пайгамбарим, сен халойикка шундай деб айт:

«Бу – менинг йўлимдир».

Бу Ислом – менинг йўлимдир. Ягона тўғри йўлдир. Унда кингирлик йўқдир. Унда шак-шубха хам йўқдир.

«Мен Аллохга билиб – ишонч ила чакираман ва менга эргашганлар хам».

Яъни биз йўлимизнинг тўғри эканини аниқ билиб, ишониб туриб чакираемиз. Бизга Аллох таоло хидоят ва нур бергандир. Биз бу йўлдан ишонч ва билим ила юраемиз, унга бошкаларни хам чакираемиз.

«Аллох покдир».

Биз доимо Аллох таолони поклаб ёд этаемиз, уни турли камчилик ва нуксонлардан пок

хосил килган бўладилар. Ахир:

«Акл юритмайдиларми?!»

Акл юритмасалар, бу хакикатни тушуниб етмайдилар ва халокатга учрайдилар. Акл юритсалар, ўзларига яхши. Одатда, кофирлар акл юритмайдилар. Мўминлар, хатто пайгамбарлар ҳам кофирларнинг тазйикларига учрайди. Кийин ахволларда қоладилар.

□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□
 □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□
 □□□□□□□□□□□□□□

110. Хаттоки пайгамбарлар ноумид бўлиб, ўзларини ёлгончига чиқарилганлар, деб гумон килиб қолганларида, уларга Бизнинг нусратимиз келади. Бас, Биз хоҳлаганларга нажот берилур. Жинойтчи қавмлардан Бизнинг азобимиз қайтарилмас.

Ажиб ҳолат. Аллоҳ томонидан юборилган пайгамбарларнинг иши даров юришиб кетмайди. Улар турли кийинчиликлар, машаккатлар, тўсикларга дуч келадилар. Уларнинг йўлида қуфр, жаҳолат, мунофиқлик, зулм тўсик бўлади. Пайгамбарлар ҳар қанча уринмасинлар, иш олга силжймайди. Кундан-кунга ёмонлашиб бораверади. Зулм ва тугён янада кучаяди. Пайгамбарлар бошлиқ оз сонли мўминларнинг ҳаётлари хавф остида қолади. Шу пайт:

«Хаттоки пайгамбарлар ноумид бўлиб, ўзларини ёлгончига чиқарилганлар, деб гумон килиб қолганларида, уларга Бизнинг нусратимиз келади».

Ҳа, Аллоҳнинг нусрати охири лаҳзада, ҳеч умид қолмаганда келади. Чунки Аллоҳ таоло пайгамбарлар ва мўмин бандалар иймон йўлида барча имкониятларни, ҳаракатларни ишга солишларини, Унинг розилигини топиш учун сидқидилдан динига хизмат қилишларини истайди. Ҳа, ишламай топилган неъматнинг, машаккатсиз эришилган мақомнинг кадри бўлмайди. Гулга етиш учун тикан захрини тотиб кўриш керак. Пайгамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам: «Жаннат тиканлар билан ўралгандир», деганлар. Жаннатга кириш учун ўша тиканларнинг орасидан уларнинг захрини тотиб, баданлардан қонлар оқизиб ўтиш керак. Аллоҳнинг динига даъват қилиш шунинг учун ҳам осон эмас. Агар у осон бўлганида, ҳар қуни янгидан-янги даъвогарлар чиқар эди. Лекин ҳаммага ҳам бу насиб қилавермайди.

«Бас, Биз хоҳлаганларга нажот берилур».

Яъни даъватнинг, иймон-Исломининг машаккатли таклифларини адо этганларга, Аллоҳнинг Ўзи хоҳлаганларига нажот берилади.

«Жинойтчи қавмлардан Бизнинг азобимиз қайтарилмас».

Кофирлар, мушриклар, мунофиқлар ва гуноҳкорлар, албатта, Аллоҳнинг азобиغا гирифтор бўлурлар. Доимо шундай бўлган.

□□□□□□□□ □□□□□ □□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□ □□□□□ □□□□□□

□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□
 □□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□

111. Батахкик, уларнинг киссаларида акл эгалари учун ибрат бор эди. Бу (Куръон) тўкима гап эмас, лекин ўзидан олдин келганни тасдиқлаш ва хар бир нарсани батафсил килиш, хидоят хамда иймон келтирганлар учун рахматдир.

Ха, ўтган умматларнинг, жумладан Юсуф алайхиссалом ва замондошларининг киссаларида хам акл ишлатган хар бир киши учун ибрат бор.

Ха, бу Куръон ва унинг киссалари тўкима-уйдирма эмас, балки олдинги илохий китобларда келган нарсаларнинг тасдигидир. Одатда ёлгон, тўкима гап бир-бирини тасдиқлай олмайди. Бирпасда ўртада хилоф чикиб, сири фош бўлиб қолади.

Шунингдек, Куръон хар бир нарсани муфассал баён килувчидир. Агар тўкилган ва уйдирма бўлганида бундай бўла олмас эди.

Яна Куръон ва унинг киссалари хидоятдан иборатдир, ёлгон ва уйдирма ҳеч қачон хидоят бўлган эмас, бўла олмайди хам.

Куръон иймон келтирганларга рахматдир. Ёлгон ва уйдирма ҳеч қимга рахмат бўлган эмас, бўлмайди хам.

Шундай килиб, аввалидан охиригача битта киссадан иборат бўлган Юсуф сураси Куръон киссалари акл эгалари учун ибрат эканлиги ҳақидаги оят билан тамом бўлди.

Шу билан ушбу сураи кариманинг тафсири хам тугади. Аммо бу сурани ўрганиш жараёнида ҳосил бўлган фикрлар тугамайди. Хусусан, киссаларни ичига олган сураи шарифларни ўрганиш жараёнида улардан келадиган фойдалар, кўзланган мақсадлар ва бошқалар ҳақида мақомига қараб сўз юритилган эди.

Ушбу Юсуф сурасини ўрганиш жараёнида яна янги фикрлар пайдо бўлди. Жумладан, Куръон киссаларини тафсир қилишда асл мақсаддан узоклашиш, кераксиз нарсаларга эътиборни тортиш, турли тафсилотларга киришиб кетиш Куръон киссалари раванкини бузиши аён бўлди. Шунинг учун хам бошидан-охиригача бир кисса – Юсуф алайхиссалом киссасидан иборат бўлган бу сура тафсирида мазкур тафсилотларни келтирмай, охирида алоҳида баҳс сифатида келтирмоқдамиз.

Авалло, киссалардаги турли кераксиз тафсилотларга берилиб кетишга сабаб Куръондаги киссалардан кўзланган мақсадни англамаслик, улардан узоклашиш бўлса керак, деган фикрдамиз.

Холбуки, уламоларимиз Куръони Каримдаги киссалардан кўзланган мақсадларни очик-ойдин баён қилганлар. Улар, жумладан, қуйидагилардан иборат:

1. Мухаммад соллаллоху алайхи васаллам Аллохнинг Пайгамбари ва Куръони Карим илохий китоб эканлигини исбот қилиш.

Ўқимаган, ёзмаган Мухаммад соллаллоху алайхи васаллам ўтмишдаги киссаларни ўзича бундай аниқлик билан келтира олишлари мумкин эмас. Фақат Аллох вахий орқали айтиб бериши мумкин, холос.

2. Ўтган пайгамбарлар ва уларнинг умматлари ҳақида ҳикоя қилиш ила Мухаммад

соллаллоху алайхи васаллам ва у кишининг умматлари калбига собитлик солиш ва уларга тасалли бериш.

3. Кишиларни иймон-Ислом йўлига таргиб килиш, кизиктириш.

4. Охир-окибатда Аллох пайгамбарларга ва мўминларга нусрат бериб, кофир ва золимларни халок килишини баён этиш.

5. Турли уммат ва халкларнинг муваффақияти ёки халокати сабабларини ўргатиш.

6. Пайгамбарлар кишиларни яхшиликка даъват қилиб келганларини баён қилиш.

7. Иймон-Ислом йўли бахт-саодат йўли эканини, куфр ва зулм йўли халокат йўли эканини англатиш.

Демак, Куръони Каримни ўқиган, ўрганган ёки уни бировга ўргатишга уринган одам қиссалардаги мазкур маъноларга алоҳида эътибор бермоғи лозим. Ундан бошқа маъноларни топишга уриниш эса асл мақсаддан узоклашишдир.

Минг афсуски, эски тафсирларимизнинг кўпида худди шу асл мақсаддан узоклашишга ҳаракат қилинганлиги кўрамиз. Бунга Юсуф сураси тафсирида ҳам дуч келдик.

Одатда, Куръони Карим шахс, макон ва вақтларни тайин қилмайди. Яъни қиссаларда бу нарсалар муҳим эмас. Юсуф сурасида ҳам шахс исмларидан Яъқуб, Юсуф,

мақонотларидан Миср зикр этилган, ҳолос. Бошқа шахслар эса укаси, Азиз, Азизининг хотини, подшоҳ каби сўзлар билан ифода этилган. Лекин эски тафсирларимизда

буларнинг ҳаммасига ном қўйиб чиқилган. Мисол учун Азиз – бош вазир, Юсуфни

Мисрда сотиб олган кишининг исми «Китфир ибн Рухайб» ёки «Литфир» дейилган.

Унинг хотинининг исмини «Роъил» ёки «Зулайхо», Миср подшоҳининг исмини эса

«Райён ибн ал-Валид» дейишган. Табиийки, исмининг икки хил айтилиши ҳам маълумот

аниқ эмаслигига далолат қилади. Бунинг устига ҳар бир исми келтирган одам ўз

фикрини қувватлаб, ўзгани танқид ҳам қилади. Лекин ҳеч ким Мисрда Юсуфнинг

алайхиссалом даврида арабча исмлар бўлганми, деб ўйлаб кўрмайди? Эҳтимол, қадимги

уламоларимиз ўз замонлари воқелигидан келиб чиқиб, Куръонда зикр қилинган ҳар бир

нарсани аниқлаб қўйишга ҳаракат қилгандирлар. Аммо агар у ном ва исмларнинг аниқ

бўлиши дин учун бирор фойда келтирадиган бўлса, Аллохнинг Ўзи зикр қилган бўлар

эди.

Бошқа мулоҳазалардан бири, Куръони Каримда зикр қилинган воқеаларни исроилиёт

(Бани Исроил тўқиган қиссалар) билан тўлдиришга уринишдир. Биргина мисол

қелтирадимиз. Куръони Каримда Азизнинг хотини ва Юсуф алайхиссалом ўртасидаги

можаро кераклигича баён қилиниб, у Зот алайхиссаломнинг поклигини айтиб, аёл ўз

айбини бўйнига олиши билан ниҳоясига етади. Аммо эски тафсирларимизда

айтилишича, исми Зулайхо деб даъво қилинган бу аёлга Юсуфни алайхиссалом

уйлантирадилар. Аёл шунча йил эри билан яшаса ҳам, боқира холида турганлиги зикр

қилинади. Баъзиларида эса Аллох унга ёшлиги ва бакоратини қайтариб бергани ҳам

айтилади. Агар бунақа қўшимча тафсилотларда бирор фойда бўлса, Аллохнинг Ўзи

айтмасмиди?!

Яна бир мулоҳаза – қиссадаги маъноларни атрофлича тушуниш учун Куръони

Каримнинг ўзига ёки Пайгамбаримиз соллаллоху алайхи васалламдан ворид бўлган

ривоятларга эмас, бошқа масдарларга суянилган.

Бу борада Юсуф алайхиссаломнинг хусни жамоллари ҳақидаги васф-баёнларни

келтириш мумкин. Холбуки, Куръони Каримдаги васф хаммасидан ўтади. Мисрнинг менман деган зодагон аёллари Юсуф алайхиссаломни бир кўришларидаёқ ўзларини йўқотиб, хушлари бошидан учиб, беихтиёр кўлларини кесишлари ва «Бу башар эмас, карамли фариштадир!» дейишлари кифоя эмасми? Ёки Пайгамбаримиз соллаллоху алайхи васалламдан ривоят килинган Юсуф алайхиссаломга борлик хуснининг ярми берилгани хақидаги саҳих ҳадис кифоя эмасми?

Яна бир мисол. Юсуф алайхиссаломнинг инисининг юки ичидан сув идиши чикканда акаларининг: «Бу ўгрилик килган бўлса, бундан олдин акаси ҳам ўгрилик килган эди», деган гапларини исботлаш мақсадида турли ривоятлар келтирилади. Уларнинг баъзиларида Юсуф алайхиссалом кичкиналик вақтида бир бутни бобосидан (онасининг отасидан) ўгирлаб синдирган эди, дейилади. Бошқалари эса бошқача ривоятни келтирадilar. Хаммалари ҳам Юсуф алайхиссаломдек одам ўгрилик килиши мумкин эмаслигини яхши билганларидан ривоятларда у кишини, хақикий ўгри эмас, дея таърифлайдилар. Аммо Юсуфни кудукка ташлаб, оталарига, уни бўри еб кетди, деб ёлгон гапирган акалар яна бир бор ёлгон гапиришлари мумкинлиги ҳеч кимнинг хаёлига келмайди. Бунга ўхшаш узундан-узок тортишув ва ривоят суришлар, Юсуф алайхиссаломга ота-оналари ва биродарларининг сажда килишлари; Юсуф алайхиссалом агар Роббининг бурхонини кўрмаганида аёлга мойил бўлиб қолишлари мумкинлиги тўғрисида ва бошқа мавзуларда ҳам анчагина бор. Буларнинг хаммаси, аввалда айтганимиздек, фикрни асосий мақсаддан бошқа томонга буради, холос.

Энди Юсуф сурасининг бош мавзуларидан бири бўлган туш масаласига тўхтайлик. Кўриб ўтганимиздек, Юсуф сурасида воқеалар ривожини, асосан, уйкуда кўрилган тушлар билан боғлиқдир. Кисса Юсуф алайхиссалом тушларида ўзиларга ўн битта юлдуз, куёш ва ой сажда қилаётганини кўрганларини баён қилиш билан бошланиб, ўша туш ўнгда хақиқатга айланиши билан тугайди. Шунингдек, киссадаги бурилиш нукталари ҳам тушларга боғлиқ. Аввал Юсуф алайхиссалом билан бирга камалган икки йигитнинг кўрган тушлари, кейин эса Миср подшоҳининг кўрган туши.

Аллох таоло Юсуф алайхиссаломга туш таъбири илмини берганлигини неъмат деб ҳисобламоқда. Юсуф алайхиссаломнинг тушларни тўғри таъбир қилишлари пайгамбарлик мўъжизаси ўрнида келмоқда. Эҳтимол, ўша пайтда туш таъбири халқ ўртасида ривожланган бўлиши мумкин.

Хаётга назар соладиган бўлсак, баъзилар тушни тамоман тан олмайди. Баъзилар эса хамма нарсани тушга боғлаб кўяди. Исломда эса хақикий мавқиф тутилади. Исломда тушга бўлган муносабат, айниқса, ушбу сурадан очик-ойдин билинади.

Мусулмон уламолар тушни уч турга бўладилар:

1. Аллохдан бўлган илхомий тушлар. Уларга ушбу сурадаги тушлар мисол бўлади. Шунингдек, Пайгамбаримиз соллаллоху алайхи васалламнинг кўрган тушлари ҳам шу хилдаги тушлардан. Маълумки, у киши пайгамбарликларининг дастлабки олти ойида кўрган тушлари худди тонг ёғдусидек, аниқлик билан воқелиқда ҳам такрорланиб

турган. Бу ҳақда саҳих ривоятлар кўп. Пайгамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламнинг: «Тўғри туш пайгамбарликнинг кирк олти жузъидан биридир», деган ҳадисларини ҳам уламолар ўша олти ойга ишорат, дерлар. Яъни Мухаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг пайгамбарликлари йигирма уч йил бўлган. Йигирма уч йил кирк олтига олти ойликдан иборат. Демак, ўша туш ўнгидан келиб юрган дастлабки олти ой муддат йигирма уч йиллик пайгамбарлик муддатининг кирк олтидан биридир.

2. Ҳаётда бўлиб ўтган нарсаларни хотирлаб, эсга олиб, сўнгра ухлагандан кейин ўша нарсаларнинг тушга кириши. Бу тушнинг эътибори йўқ. Моддапарастлар шуни ҳам туш деб биладилар.

3. Шайтон таъсири остида кўриладиган алгов-далгов тушлар. Бунинг ҳам ҳеч қандай эътибори йўқ. Шунинг учун ҳам ҳар бир кўрган тушни эътиборга олиб, таъбирини ахтаришга тарғиб қилиш ҳам йўқ.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам бир ҳадиси шарифларида: «Агар бирортангиз ўзи яхши кўрган нарсасини тушида кўрса, бошқаларга айтсин. Ёмон кўрадиган нарсасини тушида кўрса, чап томонига уч марта туфласин-да, бошқа томонга ёнбошлаб олсин. Аллоҳдан унинг шарридан саклашини сўрасин. Бировга бу тушини айтмасин. Шунда туш унга зарар қилмайди», деганлар.

Имом Аҳмад ибн Ханбал раҳматуллоҳи алайҳи Муовия ибн Хайдатул Кушайрийдан ривоят қилган ҳадисда эса Пайгамбаримиз алайҳиссалом: «Туш таъбир қилинмагунча киши учун фолга ўхшаб тураверади, таъбир қилинса, воқеъликда зоҳир бўлади», деганлар.

Тобеинларнинг орасида тушларни оят ва ҳадислар асосида таъбир қилувчи машхур кишилар ҳам бўлганлар.

Уламоларнинг фикрича, туну куннинг узунлиги бир-бирига яқин бўлган мавсумда таҳорат билан ётган одамнинг сахар чоғи кўрган туши ҳақиқатга яқин туш бўлади.